



Baptist Publishing House

OF THE BAPTIST MISSION OF AMERICA
P. O. BOX 1795 USA 504

4. Mu mulimo wa mishoni, ubuyantanshi nangu ukulondolola kwa ku monekela kuntu tamwaletontonkanyo kuba nelyo cimo. Abo abaletontonkanishiwa ukutetekela limo ebakana Kristu, ilyo Shikulu aleisule mitima ya bantu bambi abashilemoneka na kucitapo kantu.
5. Nelyo cingaba mu musango nshi umuntu umwina Kristu engaisanga umwine ali no kusanga akashita ka kucitilo bunte bwakwa Yesu Kristu.

ICILONGANINO NO MUPASHI WA MUSHILO

-oo0oo-

Ted E. Savage

Shikulu Yesu Kristu kuli abo abali mu kati ka cilonganino. Afundishe nshila intu bali no kwi-kalilamo.

Cilemoneka kwati Paulo taleshiwe ku bena Roma iyo nangu fye abaYuda ukushimikile Cebo cakwa Lesa mu cifungo kabili ali uwalingo kutwalilila ukwafwilisha no kuti icilonganino cishibikwe pamulandu waici.

III. AMASHIWI

Uku kusambilila kwa kulekelesha ukwa mwi buku lya Batumwa kuli ukwaisulamo imicitile ya kufwaya kwa ncito.

1. Inshita iikalamba ilingile yapelwa pamulandu wa kulondolola ukupilibula kwa mbila nsuma. Paulo ewatampile umulandu wa mbila nsuma kabili no kulondolola bwino bwino.
2. Abantu bonse tabakapokelele mbila nsuma munshila imo ine iyo. Nangu fye lintu mwalondolola bwino bwino, bamo tabakapokelele cine. Bamo bali nokupokelele mbila nsuma ilyo tamulapwisha na ku shimikila, ilyo bambi bali no kutwalilila nabo pamo panshite itali.
3. Bakashimikila abakankala bakwa Lesa ilingi line bakumana no kufilwa kabili no kulengwe nsoni. Paulo ashimikile ku bantu bakwe umwine kabili abengi bali mukene no kuya. Yesu umwine ashile fye akalibumba ka bamsambi banono aka bantu batetekela.

Kasesema apingwilwa pali bucishinka bwakwe buntu alandilamo nangu ashimikilamo icebo cakwa Lesa, lelo te mukupokelela kwa ba komfwa bakwe iyo.

Icikomo 28: "Ipusukilo lya kwa Lesa lyatumwa ku Bena Fyalo."

Paulo tatile ukuti ukwitwa kwa baYuda nomba kwalifumishiwapo. Atwalilile ukutetekela ukuti ubushiku bumo bali no kupokelela Kristu. Abena Roma 11:26). Ukukana kwabo ukwa mbila nsuma kwalengele ukuti itwalwe ku bena Fyalo.

Paulo alishibe ukuti iminshi yaliswilwe ku mbila nsuma. Iminshi ya mitima ya baYuda yali iyaisalwa. Imitima ya bena Fyalo yali iyaisulwa nganshi kuli wene. Pali fintu fibili ifya pikwilwe ukupitila mwi buku lya Milimo ya Batumwa. Cimo busanso bwa kwisalwa kwa mitima ya baYuda. Umulandu umbi kwisulwa kwa mwinshi no kupokelela kwa bena Fyalo.

Icikomo 30: "Awe aikele imyaka ibili ituntulu mu ng'anda ya-kwe ya kwashimina ku fyu-ma."

Pali iyi nshita, nga cakuti balya abalepela Paulo mulandu nga tabauletele nomba pa myaka ibili kanshi umulandu wali no kupona nangu ukulekwa. Wali musango wakwa Paulo ukulipila inshila yakwe konse uko aleya. Ici cilepilibulo kuti talelomba bambi uku mwafwilisha. Apelwe cifulo ca kwikalako lelo aleiteka fye umwine.

Ici cilepilibulo kuti Paulo takakilwe nangu ukufungwa sana ukwabula insambu. Alesungwa mu ng'anda intu aleikalamo. Atwalilile ukulemba amakalata, ukucitilo bunte, no kucita fyonse ifyo ali no kucita ku kulenge cilonganino ukube cakosa. Cilemoneka fye ukuti akoseshe icilonganino ku Roma. Ashinine umufungwa uwabutwike na bantu abengi pali iyo nshita. Kwali abakalamba mu buteko abatekele. Cili catontonkanishiwa ukuti impendwa ikalamba iya bashilikale yali sumine pantu bali abakatana na Paulo.

Icikomo 31: "Alebilo bufumu bwa kwa Lesa, no kusambilishe fya kwa Shikulu Yesu Kristu no kushipa konse ukwabulo kuleshiwa."

Paulo acitile ifintu fibili: Ukunonkela abaluba abali kunse ya cilonganino kabili no kubila

I F I L I M O

ICIPANDWA	ISAMBA
1 BUMISHONI BWA BULE MPELA..... ..	1
2 ABAUME NE MBILA NSUMA..... ..	7
3 UKWIMININAKO IMBILA NSUMA YA LUSE.	12
4 IMBILA NSUMA YA YA KUBULAYA	17
5 UKUMFWILA BWANGU IMBILA NSUMA.....	22
6 UWA CINE KABILI LESA WA MWE0	26
7 IFIBUSA MU MBILA NSUMA..... ..	32
8 IMBILA NSUMA YALWISHE NDALAMA.....	37
9 UKUIPEKANYO KUFIKA NA KUMFWA.....	41
10 UKWISHIBA KWA MWINA KRISTU.	46
11 INKOMBE MU MINYOLOLO..... ..	52
12 UKUSHIPA MU NSHITA SHA BWAFYA.....	57
13 UBUNTE BWATWALILILE..... ..	63

Icikomo 24: "Bamo basubile ifyale-
soswa lelo bamo
tabatetekele."

Bamo balitetekele ifyo Paulo alefundisha. Ba-
mo tabasumine iyo. Ukucila kwali abengi abasha-
suminishe.

Iyi yaba enshimi ya mbila nsuma ukufuma k u
kutendeka kwa nshita. Bamo batwalilile mu kukana
sumina.

Icikomo 25: "Tabawilile kumo."

Paulo apitulwike mu mashiwi yakwa Esaya aya
kwita (Esaya 6:9-10) aya kukalipila abo abakene
Mesaya. Atile aya yali mashiwi ya Mupashi wa
Mushilo ayasoselwe na kasesema. Aya tayali mashi-
wi ya muntu fye iyo. Yesu abomfesho amashiwi
yamo yene ku kulondolola ukukana tetekela kwa ba-
ntu balemumfwa muli (Marko 11:12).

Icikomo 26: "Ukuumfwa mukomfwa,
no kwiluka iyo."

Abo bantu abashalefwaya ku konka Kristu ba-
likene ukumfwa amashiwi yakwa Paulo. Bailengele
mpofu ku kufisulula kwa kwa Lesa. Bali bankoma
matwi ku mashiwi yalepelwa ukufuma ku mulu

Umuntu uusambilila muli Baibele sana sana pa-
mulandu wa kulemba kwa buntunse lyonse fye ala-
filwo kulyumfwikisha. Takuli nelyo umo uwinga
sambilila pamulandu wakwa Kristu ukwabula ukumu-
pokelela ngo Mupusushi wakwe. Takuli uwingo mfwe
Cebo cakwa Lesa ilyo aleumfwa fye kwati cebo ca
muntu. Abantu bafwaya fye ukumfwa eco bafwaya
mu mitima yabo. Nga cakuti amashiwi yabebaula
bali no kukana no kuyatetekela.

Icikomo 27: "Pantu imitima ya aba
bantu yalikutwa."

Twalishiba ukuti kashimikila wa kwa Lesa onse
aba nobwishibilo bwaku kanwa. Twalishiba ukuti
Paulo tashinine bonse abalemumfwa. Yesu asosele
amashiwi yamo ene ayakwa kasesema Esaya ifya ba-
ntu bamumfwile no kukano kutetekela. Ukumoneka
kwa muntu wakwa Lesa takwaba mu mpendwa ya bantu
abo bashininwa lelo mu cishinka cintu abililamo
amashiwi yakwa Lesa ayapelwe kuli wene.

Kwali kwita kwa kwa Lesa ukwa kwisonde lyonse. Abomfesho Filipi ukunonka umwina Africa. Abomfesho Petro ukunonko mwina Roma. Abo abaile ku Antioke banonkele abahela. Aitile Sauli wa ku Tarsi ukwisa bomfiwa mu kupilibule mibele ya cilonganino. Ubulwi bwalya nshiwe; imbila nsuma yapelewe kwi sonde lyonse. Icilonganino cabele ca bwina Fyalo ukucila ica buYuda.

II. UMULEFUMA AMASHIWI Imilimo 28:23-31

Isambililo lya mulungu uno lya pamulandu wakwa Paulo ilyo ali kucifungo mu Roma. Paulo ayebele abayuda intanshi pamulandu wa kwa Shikulu, elyo panuma abo abashile kuli wene, nga bali bayuda nangu bena Fyalo.

Icikomo 23: "Baishile kuli wene uko aleikala abengi icibi."

Paulo alandile ntanshi kwibumba lya bayuda abaleikala mu Roma. Ubushiku bwalibikilwe ubwa kulanda pamulandu wakwa Yesu. Pampela, kwati ni pakubala, batwele amashiwi ntanshi ku bayuda bonse.

Aba bantu baishile ku ng'anda yakwe pamulandu alibetile umwine. Tatwaishiba nga ali balishishe umwine iyo. Ishiwi "Ing'anda ya beni" kuti capilibulo kuti alibalisha nalimo. Awe nangu cibe fyo, pabo kutwishika.

Mwibuku lyakwe umwafumine amashiwi ya kufundishisha bayuda yali Malembo ya mu Cipingo ca Kale. Afundishe pamulandu wa bufumu bwakwa Lesa nge fintu bwalengelwe apabuta pamulandu wa mulimo no mweo wakwa Yesu. Takwali kusambilisha ukutali lelo kwali fye ngo kulande lyashi. Abantu baleipusha amepusho na Paulo aleyasuka.

Inshita yalisuminishiwe iya kulanda ukufuma ulucelo ukufikile cungulo. Tatulekabila kutontontonyo kuti tuye bwangu bwangu mu mepusho yakwa Lesa. Tekuti tusange masuko ya kufika mu mitima bwangu bwangu ukucila pali balya bantu abali ko.

ICIPANDWA 1

BUMISHONI BWA BULE MPELA

AMALEMBO YA KUBELENGA: Imilimo 13

Icikomo ca kusunga pa Mutima:

"Pantu eflyo Shikulu atweba, ati: Ninkubika ku kube cengelo ku Bena Fyalo, ku kube pusukilo ukufika pa mpela ya pano nse."

Imilimo 13:47

I. IFYAKUSAMBILILE NTANSI

Pali fintu fitatu ifyo tulefwayo kwishiba pamulandu wa Milimo ya Batumwa 13:1-3:

1. Ici cipandwa ciletampa ne citente icipya mwi Buku lya Milimo ya Batumwa. Yerusalemu ewali musumba wa pakati ka mulimo wa cilonganino ukufikila inshita iyi. Nomba icifulo ca pakati capilibukile ku cilonganino ca ku Antioke ku Suria.
2. Imilimo ya Batumwa 13 itampa ne nshita iipya iya kukula kwa Bwina Kristu. Icilonganino ku Antioke pa nshite yi catampile imbila nsuma ya kwisonde monse. Ici cilonganino cileendela ukupitila mukutungululwa na Lesa mu Mupashi wa Mushilo. Ici cilonganino caimishe amenso yaciko no kumone sonde lyaluba. Ciletontontonyo kuti takuli mpela ku mulimo untu cili nokucita. Imbila nsuma ifwile yaya ku bantu bonse tacile-sakamana bantu bamutundu shani. Imbila nsuma ifwile yaya ku bantu bonse temulandu nelyo kube ukutali ukufuma ku Antioke.
3. Baibele pali uyu mulandu ilelangisho Mupashi wa Mushilo ulebika icisendo ce

sonde lyonse pa cilonganino camu mushi Mukwasuka ku bwite bwa Mupashi wa Mushilo, Icilonganino cabikile ndupi pali Barnaba na Sauli ku kushimikile mbila nsuma ku Bena Fyalo ba munwe Sonde.

Abaume baku Antioke: Barnaba ali umo wa batumwa, umuYuda. Sumeone Nigere na Luki bali ba ku Kurene. Aba bantu bafumine ku kapinda ka kuso ka Afrika (North Africa) Bali no kuba baYuda lelo bali batamfishe ukufuma ku Yerusalemu. Kabili bali no kuba bena Afrika. Baleshimikila ku Bena Fyalo ukwabula kapatulula. Nalimo balikelepo kale pamo na bena Fyalo mu myeo yabo yonse kabili tabalelolesha pabulekano buntu bakwete abaYuda ku Yerusalemu. Manaeni ali memba wa mu cilye cakwa Herode uwa shininwe kabili abutwisho mweo wakwe ukufuma kuli Herode untu aleipaya abena Kristu pa nshite yi.

II. UMULEFUMA AMASHIWI Imilimo 13:1-3

Icikomo 1: "Mucilonganino ku Antioke."

Ici cilonganino lyonse fye calefika ku bantu baluba. Abantu batampile icilonganino ku Antioke bali bantu bafumine ku fyalo fimbi. Baleyakane mbila nsuma na baHela ukufuma ku kutampa fye (Imilimo 11:20).

Pamulandu icilonganino cali ca kunonke myeo, caitile ntungulushi ishakosa nganshi. Barnaba aitulwe ukufuma ku Yerusalemu. Aletele Sauli (Paulo) ukufuma ku Tarsi. Sumeone afumine ku Kurene ku North Afrika pamo pene na Luki. Cilemoneka fye kwati bali bena Afrika. Manaeni ali mucilonganino ca buntungwa emulimo wakwe emulandu wine abutushisho mweo wakwe.

Bakasesema na bakafundisha balishimbulwamo mu mweo wa cilonganino ca mu Cipingo Cipywa. Bakafundisha bamwenekwo kwikalilila mu cilonganino. Bakasesema bene bamwenekwo kulaendauka ukufuma ku cilonganino ne cilonganino baletele ukwishibisha kupya ukufuma kuli Lesa kuti bakafundisha balefundisha bantu.

ICIPANDWA 13

UBUNTE BWATWALILILE

AMALEMBO YA KUBELENGA: Imilimo 28:17-31

Icikomo ca kusunga pa Mutima:

"Ku bena Hela na batutu pamo, ku ba mano na bapelwa mano pamo, ndi wa misha. Ifyo fine ndi no mutima uwasantuka ukubile mbila nsuma na kuli imwe, mwe ba mu Roma."

Abena Roma 1:14-15

I. IFYAKUSAMBILILE NTANSHI

Ukwalulo kwingi kwali citikwe mu matontontonyo ya bankonshi bantanshi bakwa Yesu. Ukutonkanya kwabo ukwa kuli wene kwafumine na mukutula: "Bushe cisuma kuti cafuma mu Nasarete?" ekutula "Niwe Kristu Umwana wakwa Lesa wa Mweo." Umwense wabo wayalukile ku kushipa. Ilyo Yesu aiketwe bali mushile eka. Imilungu inono ya konkelepo panuma baiminine no kweba onse ukushimikila mwishina lyakwe.

Ubwikatano bwabo umo no mubiye bwali yaluka. Balekele ukumana pamulandu wa untu ali no kuba wantanshi mu bufumu bwa kwa Lesa no kutampa ukuba bonse abamutima umo.

Ulutampulo lwabo ulwa pantanshi lwaishile ilyo balekele ukwipusha, "Shikulu bushe muli no kubwekeshamo ubufumu kuli Israele nombamba?" no kulekela mu kwita isonde lyonse kuli Shikulu.

Ukucila abalekana ukufuma kuli bambi no kuitalusha ukufuma ku bena Fyalo, abaYuda abena Kristu baile ku bena Fyalo na mashiwi ya bupusho elyo kabili no kubapokelela nga bamunyinane.

Kwali ukulesha ukwa kosa nganshi. Lelo bali no kusala nga ca kuti icilonganino cali no kuba ce sonde lyonse nangu ca buYuda epela.

apolelwe amabwe no ku shala alefwa eka. Tapali nelyo cimo pali ifi icamucimfishe nelyo ukumulengo wa naka mukucincila kwakwe ukwa kuli Shikulu.

Bushe cali camfiso cakwe mu kushipikisha konse uku cali ca musango shani? Tali muntu uwacila nangu mukubwa nelyo supamani (Super-human). Paulo aumfwile shiwi lyakwa Lesa. Ali no kwiminina no ku kumana ne mfwa. Ali no kweba abantu bambi ukuba basansamuka no kusekelela pamulandu wa citetekelo akwete muli Lesa. Ukucila no kuntu Paulo aishibishe Shikulu wakwe, Yesu Kristu, elyo alecilamo no kwishibisha ukumucetekela.

Ifyabwafya fima mu mweo fyeshe citetekelo cesu, nangu cibe icikalamba nangu iyo. Nga tatu-ipekenyo ku kumana no kulufyapo fimo, amalwele, ukucula nangu fye imfwa ine, tuli abaipekanyo kucilamo. Pantu ifi efintu filepembelela bonse ifwe.

Ilyo Shikulu ukupitila muli malaika wakwe asosele kuli Paulo, amulengele ukumfwa bwino. Lelo ici tacali emulandu wine wine iyo. Ukucila kwali ku mupekanishisha ku macusho nangu amafya ayale-mupembelelela ku ntanshi. Imicitile ya icitetekelo ca mapepo tacaba mufintu tutila ukuti twalitetekela, lelo ifyo tucita no kumoneka munshita sha kweshiwa uku.

-oo0oo-

Icikomo 2: "Mpatwileniko Barnaba na Sauli."

Cili cayanguka ukuti Mupashi wa Mushilo wa sosele ku cilonganano ukupitila muli umu uwa bakasesema. Asosele kale kuli ba mishoni.

Natwishibo kuti uku kwali kwita kwa kwa Lesa pantu abena Kristu bambi, ilyo balepepa no kuleko kulya balisuminishe. Umulumendo kuti atila alitwa ku kushimikila, nga cakuti icilonganano ca ku mwabo cili icayanshiwa no kutemwa no mweo wakwe ne cilonganano cimbi kuti ca mwita ukuba kashimikila. Uku ekulangilila kwa kuti Lesa naita. Nga takuli nelyo umu uuletasha pa kwitwa kwa mwaice uyu ku kushimikila, afwile aloleshamo mu kwitwa kwakwe.

Icikomo 3: "Babikile ndupi shabo pali bene."

Icilonganano conse cabikile ndupi shabo pali aba bamishoni. Ici tacali kubapela amaka iyo. Uku kubikapo kwa ndupi kwali kusuminisha ne fintu bamishoni bali no kucita palya.

Moneni ukuti ici cilonganano caleiteka. Tacapwishe batumwa mu Yerusalemu iyo. Mupashi wa Mushilo wasosele ukulungamika kuli bene, nabo bali mumfwilile. Icilonganano "Cali batumine," kabili nabo "Batuminwe na Mupashi wa Mushilo." Icilonganano cabakakwilefye ku milimo yabo iyakale. Mupashi wa Mushilo wali bebele ifya kucita.

III. IFYAKUSAMBILILE NTANSHI Imilimo 13:42-49

Panuma lintu icilonganano catumine Barnaba na Paulo ku kubile mbila nsuma, baile ku Kupro (Cyprus). Pano Paulo ewabele ntungulushi. Elyo baile ku Antioke wa mu Asia. (Lolesheni pali bapamapu benu mufitabo fyenu). Apa epo isambililo lyelelo lya lafumina.

Baile ku sunagoge ya baYuda pa Cibelushi. Panuma ilyo amalembo yabelengelwe, baipwishe Paulo ukushimikila kuli bene. Icibukisho ce sambililo lyesu capali aba baume nabanakashi abaumfwile i-

mbila nsuma pa muku wa ntanshi nefyo imbila nsuma yabacitile. Aba bali bonse pamo abaYuda na baHela.

IV. UMULEFUMA AMASHIWI Imilimo 13:42-49

Icikomo 42: "Bali papata ukuti ifi fintu filandwe kuli bene."

Paulo ashimikile Kristu mu sunagoge. Ayebele abantu ukuti Kristu atuminwe ukufuma kuli Lesa ku kubo Mupusushi. Kristu alepela abantu bonse aba ubupususho bwa kufuma ku membu shabo. Abantu baumfwile Paulo no kumwebo kubwela Icibelushi cali no kukonkapo.

Icikomo 43: "Abengi bakonkele Paulo na Barnaba."

Abantu bamo abaumfwile Paulo aleshimikila balimukonkele ku ng'anda yakwe. Balefwayo kwishiba ifyo bali no kucita ukuti bapusuke. Paulo alondolwelele kuli bene. Aba bantu bali baYuda na baHela. Balipuswike.

Icikomo 44: "Cinga no musumba onse walilongene."

Abantu tabatalele fye pamulandu wa mashiwi yakwa Yesu. Balelandapo umulungu onse. Ilyo inshita ya kulongana yafikile umulungu wa konkelepo, cinga fye umushi nangu umusumba onse walilongene ku kumfwa. Kwali abaYuda abengi na baHela.

Icikomo 45: "Ukwisulwa na Kalumwa (jealousy)."

Ukushimikila kwa mbila nsuma kwa kalifye abaYuda. Temashiwi yakalifye abaYuda iyo lelo mulandu wa kuti na bena Fyalo baleisa mumpendwe shikalamba. Paulo ashipile nganshi mukuti ete ababantu ku kulongana. Balikalipilwe.

Sunagoge aitile abaHela lelo banono fye panshita. AbaYuda bali kalipe pakumone fifulo fyabo fyaisulamo na bantu bashaitilwe. AbaHela balemonwa nga bashasangululwa.

kulishe mibili yabo. Lesa apele ukulaya kwakwe. Paulo alisumina kabili no kwebako bambi ukucita cimo cine.

Icikomo 36: "Awe bonse balisansamwike." Nga bayakene citetekelo cakwa Paulo, teti twishibe. Ayakene icitetekelo cakwe nabo bonse balisansamwike no kulya.

Icikomo 37: "Bali imyanda ibili na makumi cinelubali namutanda."

Impendwe ikalamba yali cushiwa, kabili abantu bambi batila bali abantu abengi. Nangu cibe fyo, kwaba ifyalembwa ifya pamulandu wa mato ya bena kale yantu yalesenda abantu abengi ukucila pali ubu.

Icikomo 38: "Ilyo balile." Pakubala batontonkenyo kuti tabali na kulya. Ilyo batampile, basangile ukuti cine cine bali ne nsala no kulya ukufikila ilyo baikwite.

Icikomo 38: "Bayangwile ubwato." Ici capilibwile ukuti baposele fimo ifipe fyabo mu menshi ilyo kwali cipupu cabipa, ukufina kwalefwaikwa mukuti ubwato bwende ubwatekanya. Nomba balepekanyo kwenso bwato pamulandu kabili balefwayo kuti bwangukishe bwimineko pamulu ukufuma mu menshi bwangu bwangu. E ico baposele fya-kulya fyonse mu menshi ukufuma mu bwato. Batetekele ifyo Paulo aposele. Bali abaipekanyo kupelo bwato mucifulo cakuti bapusushe myeo ya bantu yonse.

III. AMASHIWI

Paulo ali muntu wakwete ukukoselela kwa mubili nganshi, nangu ali munono mubili. Tuba mupepi no kututuma ilyo tubelenga (2 Abena Korinti 11: 23-27) apo alebele fintu aculilemo. Icipupu kuli bamba tacali cintu cipya kuli wene. Ali uwatobelwe ubwato imiku itatu kuli bamba kale. Limo aposele nshita imo mu menshi akasuba no bushiku. Imiku itatu auminwe bubi bubi. Limo

Paulo pano nomba ewaletungulula pantu ewali fye eka no kushipa.

Icikomo 26: "Lelo tuli no kuposwa pa cishi cimo."

Paulo tali na nshila ya kuti eshibe nga kwali cishi. Taishibe uko bali. Takwali nelyo umo uwaishibe, Lesa aishibishe kuli wene ukuti bali no kubutukila ku mulundu pa cishi.

Icifulo cintu bafikilepo caishibwa ukuti ici-shi cakwa Paulo pa Malta. Ifyalembelwe na Luka fyonse filasosa pamulandu wa ici. Inshita yapose-lwe yonse, ukutungululwa kwa mwela, no kumona kuntu bamwele ilyo bwacele ku macaca - fyonse ifi fintu fyalingana no kusambilila kwa calo ne misango ya bantu.

Icikomo 33: "Paulo apapata bonse ukuti balye."

Icantanshi ico aba bantu bali mu bwato bwale-wilawila balefwaya kwishibishiwa. Ica cibili cintu balefwaya fya kulya. Cali nokusenda amaka yakalamba ukufuma no bwato ilyo bwabundile no kwingila mu mushili no kutobeka. Bali ukwabule fya kulya pa nshita ntali kabili tabakwete maka bali abanaka.

Icikomo 34: "Uli no kumupela amaka."

Muli aya mato yakale tamwali matebulo nelyo bakupele fya kulya ku balendo. Onse ali nokuipokele fya kulya umwine. Paulo talebeta ku kulya ifyabikilwe kuli bene. Alebakoselesho kwipike fya kuti balye.

Icikomo 35: "Abulile umukate, atotele kuli Lesa pa menso ya bonse."

Paulo atotele kuli Lesa pa menso yabonse pantu ecali cintu cikalamba ku mwina Kristu ukucita. Ali bebele bonse ukuti bali mu maboko yakwa Lesa.

Mu kulye fya kulya, kwali kulangisha ukuti alisubile ukwakana nabantu bambi. Uku kwali kwakana nabo kusubila kuntu ali nako nabo. Tabalile pantu tabakwete cisubilo ca ku pusuka. Nomba Paulo ali bebele ukuti basende c i s u b i l o no

Icikomo 46: "Tulepilbukila ku bena Fyalo."

Pali ukusangalala pamo pene no bulanda mu kwishibisha kuntu Paulo alengele. Paulo alishibe ukuti atuminwe ku bena Fyalo. Ali no kwanga lintu bapokelele amashiwi yakwa Yesu. Ali no kuba no bulanda bwape pamulandu wa bantu bakwe abakene Yesu ngo Mupusushi wabo.

Icikomo 47: "Pantu efyo Shikulu atweba."

Paulo alishibe ukusakamana kwakwa Lesa ukwa bantu bonse. Alishibe ukuti Kristu afwilile membu sha bantu bonse abo, abali nokutetekela. Alitilwe ku kushimikila ku bena Fyalo. Balepokelele imbila nsuma. Ilintu alepilibuka ukufuma ku ba-Yuda, ukuya ku bena Fyalo, alekonko kwebwa kwa kwa Lesa.

Icikomo 48: "Abena Fyalo balisekelela."

Abena Fyalo bonse balisekelela pa kumfwo kuti Lesa atumine Yesu ku kubapususha. Tebonse bapokelele imbila nsuma iyo. Nyabo beka abapokelele Kristu fye ebali kabili ebapuswike. Tuli abantu ngwa ukusala pamulandu wa bupususho.

Icikomo 49: "Icebo cakwa Shikulu cali sabankene."

Abena Fyalo tabali tondolo iyo. Baile ku fifulo kuntu kushali masunagoge no kweba bambi pamulandu wakwa Yesu. Babilile mbila nsuma ya sabankene ukuyo kutali sana.

V. AMASHIWI

Icintu cantanshi tulesambilila ukufuma mu kusambilila uku cakuti Lesa ewalengele intampulo ya ntanshi iya kusabankanye mbila nsuma munwe sonde monse. Lesa ewatungulwile ukwita abantu abalinga pa mulimo wa kushimikile mbila nsuma. Lesa ewatungulwile pa kupelo bupususho. Acili alecite ici. Ilyo tupusushiwa, ni pamulandu Lesa alatusanga, temukuti tulamusanga iyo. Ilyo tumushimikilako ni pamulandu wa bufwayo bwakwe. Takuli cilonganino cingomfwa kuli Mupashi wa Mushilo ukwabulo kufwaye sonde kuti lishibe pamu-

landu wakwa Kristu. Takuli cilonganino cingawato kusangwapo kwa kwa Lesa ukwabulo kwebe nshimi ku bantu bambi. Umulandu wakubela abena Kristu kutungulula bambi kuli Kristu.

Icintu ca cibili tulesambililamo kutila Lesa alekabila, alisalile, no kwita bamashinjala abantunse. Icilonganino tacayebelwe kusala bantu bakutuma pa bulendo bwa kwa Lesa. Lesa acitile ici kale. Panshita ya kushininwa kwa kwa Paulo. Shikulu amwitile ku kushimikila ku bena Fyalo. Paulo alitetekela ukuti asalilwe ilyo isonde tali lalengwa (Abena Efese 1:4). Lesa alemupekanishisha pa mulimo wa mweo wakwe pakubala ilyo talaishiba na kwishiba.

Icintu ca citatu tulesambilila ca kuti Lesa ete filonganino ukutuma bamishoni kwi sonde lya luba. Taitile cilonganino mucifulo ca kwitilamo ba mishoni iyo. Aitile bamishoni ntanshi no kubabomfya ukwite cilonganino.

Lesu umo wine uwaitile bamishoni ukuya kunge, aitile ifilonganino ukubatuma. Ba mishoni balefwaikwe cilonganino nga mu myabo mwa kupelelelwa no kwafwilishiwa. Nalimo baleyakana munshila shimo indalama sha kubafwilisha; lelo ukwafwilishiwa kwa mu mupashi kwali ekukalamba.

-oo0oo-

Paulo alitinine. Alefwaikwo kukoseleshiwa. Lesa atumine malaika wakwe ku kusosa nankwe no kumwishibisha pamulandu wa mibele intu bali no-kubamo.

Ukusekelela kwesu ukwa bwishibilo bwa mu mupashi ilingi line limo limo kwisa ilyo tuli mumacusho ayakalamba nganshi. Shikulu uwakoseleshe Paulo ali ni Shilulu untu twabelako. Kwaba abantu bamo abekala kwati na Lesa takwaba. Ilyo baba mu macusho balindililo kuti atume malaika wakwe ukwisa bakoselesha.

Icikomo 24: "Malaika ayebele Paulo ifintu fitatu."

- (1). "Witina." Umuntu wa citetekelo cikalamba untu ali, Paulo ali no mwenso no kukabilo kukoseleshiwa. Pamo pene na bantu aleenda pamo nabo mu bwato, alufishe ukupembelela nangu ukusubila ukuti bali no kupusuka. Lesa talefwaya musha wakwe ukuba no mwenso.
- (2). "Uli no kwiminina kuli Kaisare." Imyaka ibili kale, ayebelwe na Shikulu ukuti ali nokucitilo bunte ku Roma (Imilimo 23:11). Limo limo ukukoselesha kuntu twinga kwata ukukalamba kutweba pamulandu wa fintu twaishiba kale. Ici ciletwebo kuti Lesa afwile abo wa kushintililapo.
- (3). "Lesu nakupela abanyendo babiyo bonse." Ababomfi abalebomba mu bwato na bonse abaleenda pamo nakwe bali no kupusuka. Ici tacali mukuti pantu bali ne citeetekelo, lelo ni mu kuti baleenda pamo na Paulo.

Icikomo 25: "E ico ntetekela Lesa." Bamo batile, "Bemba akutama nangu atalala." Paulo atile, "Ntetekela Lesa. Ali nokusunge cebo cakwe." Ici cali citetekelo ca muntu uwalepembelelo kufwa lelo ali nokutila, Pantu naishiba uo natetekelako, kabili nasubilo kuti wa maka ukulinde co nasekeshe kuli wene ukufika na kuli bulya Bushiku (2 Timote 1:12).

Abena Kristu baba abakosa ilyo beshiya. Uyu emulandu wine ubwina Kristu bwaikalilila mu nku-lo shonse ishi, pantu ilyo fwe bena Kristu tule-umwa nelyo ukucitwa ifyabipa tuleisangulula nga bena Kristu.

II. UMULEFUMA AMASHIWI Imilimo 27:21-26;33-38

Icikomo 21: "Awe tabalile inshita nkalamba."

Ubwato bwali pakati ka cipupu kabili bwapo-sele inshiku ikumi limo ne nshiku shine. Abantu tabalile inshita yonse iyi. Ukupekanya kwa fya kulya muli ubu bwato bwalewishikana fye mucipupu cikalamba kwali bwafya. Abengi balilwele pamulandu wa cimana no kulaluka. Kuti twaumfwa pamulandu wa tusuba ne nshita shabushiku shabipishe shi.

Paulo atile, "Mukwai mwafwile ukung'umfwa," ilyo icipupu catampile. Aleesho kuti bekale no kupembelela ukufikila inshita ya mpepo yonse ukupwila mucabu (harbour) cisuma. Baile bwangu mukuti bakasange umutengo usuma uwa mbuto shabo ku calo ca Itale (Italy). Nomba fyonse fya lilubile.

Icikomo 22: "Takwakabepo kuposo mweo nangu umo."

Abantu mu bwato baleikala mu mwensu ukalamba pa nshiku ishingiri. Takwali nelyo cimo ico bale-tontonkanyo kucila pa mfwa. Icantanshi Paulo ali no kukoselesha aba bantu. Atampile no kubeba ukuti takwakabe kuposo mweo nelyo umo.

Icabipile ca kutila ubwato bwalyonaike eca-bipilepo nganshi pamo pene ne mbila ya kutila imyeo yonse yali no kupusuka. Ilyo intanshi batampile ukuya ukufuma ku Alexandria. Ukulufya kwa mbuto shabo kwa mweneke icintu icabipisha nganshi. Nomba nangu cibe fyo, cali fye kantu kano-nyo ilyo imyeo ya bantu yonse yali no kupusuka.

Ilingi line ilyo imyeo yesu itinishiwa, ubuka-nkala kwa fipe elyo busende cakaniko ca fiko icisuma.

Icikomo 23: "Pantu kuli ine kwiminine bu-no bushiku malaika wakwa Lesa."

AMALEMBO YA KUBELENGA: Imilimo 14

Icikomo ca kusunga pa Mutima:

"Na ifwe tuli bantunse aba myumfwile imo ine na imwe, abamubilile mbila nsuma ukuti imwe mufume kuli ifi fi-ntu fya fye no kupilibukila k u l i Lesa wa mweo."

Imilimo 14:15

I. IFYAKUSAMBILILE NTANSHI

Mwisambililo Iyesu ilyafumako, twali mwene ifyo Lesa aitile filonganino ukuti fitume abantu ku kushimikile mbila nsuma mu fifulo fimbi. Lesa aitile libela aba bantu. Lesa atungulwile aba bantu ulutampulo lonse. Ali batungulwile ukwa kushimikila. Lesa atungulwile aba bantu ku mitundu imbi. Aba baume, Paulo na Barnaba, bali-shibe ukuti imbila nsuma yali ya bantu bonse, Bamwene ukuboko kwa kwa Lesa kwaisule minshi kuli iyi mitundu ku kubasuminisho kushimikila.

Ilelo tulesambilila pamulandu wakwa Paulo na Barnaba ilyo batwalilile ukusabankanye mbila nsuma. Tulebasanga mu Asia mu Lustra. (Moneni pali mapu wenu no kusanga Lustra).

Lustra wali musumba wa bantu bashalepepa Lesa. Mwali ibumba ilikalamba ilya bashilikale baciRoma mulya. Tamwali baYuda abengi aba ku kule sunagoge. Paulo ali no kushimikila kuntu alesanga abantu. Nalimo atampile mu cisankano. Kwali umuntu icilema untu aleumfwa kuli Paulo. aleshimikila. Atetekele muli Lesa wa Muyayaya. Paulo amwene ukuti ali ne citetekelo.

II. UMULEFUMA AMASHIWI: Imilimo 14:8-18

Icikomo 8: "Icilema ukufuma munda muli nyina."

Umwaume ulya ali uushali na maka. Tali na kupembelela ukuti ali no kupembelelo kwenda iyo. Tatwaishiba nga ali kalombalomba nalimo kwena efyo ali. Nga musango nshi umbi untu ali no kubela mu musebo? Tulesango kuti uyu muntu ali wa kutina Lesa. Nalimo atetekele muli Lesa ifyo abayuda bali.

Icikomo 9: "Ali ne citetekelo ca kulengwa bwino."

Paulo ali mwene ifyo uyu muntu aleumfwikisha. Ali tetekela ukuti umuntu ulya alitetekela icebo cakwa Lesa. Mu Milimo ya Batumwa na mu Mbila nsuma, icitetekelo lyonse fye ciba mibebe ya kumfwa. Tufwile twaba ne citetekelo muli Lesa. Icitetekelo ca muntu ulya calengele ukupola kwa molu yakwe ukwayanguka. Tulingile twamona ukuti tekupola kwa molu yakwe kweka lelo na mupashi. Ali ciluka aletonda Lesa. Amweneke ngo wa ishibe kuntu amaka yantu yamuposeshe yafumine.

Icikomo 10: "Elyo acilwike alaenda."

Ilyo Paulo aitile ku muntu ukwiminina, aitile mwishiwi likalamba. Abantu abengi baloleshe kuli wene. Umwaume ulya aiminine ku molu yakwe. Tatalile enda po kale iyo. Abantu bonse batampile ukulaumfwisha kuli Paulo inshite yi. Bali no kwanga no kupokelela ifyo Paulo alesosa. Icitetekelo ca muntu uyu calikulileko no kupola ali pola. Kabili alipuswike. Umweo wakwe wali pilibwike.

Icikomo 11: "Balesa baisa panshi."

Abantu tabalelanda mu ciHela iyo. Balelanda mu mutundu wa ciKukaonia. Aba bantu tabali bena Roma nelyo abahela iyo. Paulo na Barnaba tabaishiba ifyo balesosa. Tabaishibe ifya lecitikwa.

Icikomo 12: "Barnaba bamwitile ukuti Seu na Paulo nao abati Herme."

Seu ali ni lesa wa bufi untu wali wa bena Hela nabena Roma pamo pene. Pamulandu Barnaba ali umukalamba kabili uwatalalila abantu bamwitile ukuti Seu. Seu ewali lesa mukalamba mu bena Roma. Herme ali mashinjala wa balesa ba ciRoma ne CiHela. Pamulandu Paulo ewalelanda, baitile Paulo Herme. Ishiwi lya ciHela ilya kwa mashinjala nelyo uwakulanda lipilibulo kuti "m a l a i k a."

ICIPANDWA 12

UKUSHIPA MU NSHITA SHA BWAIFYA

AMALEMBO YA KUBELENGA: Imilimo 27:1
ukufika 28:16

Icikomo ca kusunga pa Mutima:

"E ico sansamukeni, mukwai; pantu ndetetekela Lesa ndetila mu musango alandile kuli ine, ni fyo fi-ne cikaba."

Imilimo 27:25

I. IFYAKUSAMBILILE NTANSHI

Kashimikila mukalamba uwa pa myake yapitapo ali wa mupashi kabili uwamano impalume, lelo ali na kamubili fye kanono. Umuntu umo aosele pamulandu wa matontonkanyo yakwe ilyo aumfwile u y u kashimikila umuku wa ntanshi. "Ilyo aimine ntanshi, nalolesha ku kamuntu kanono nokutilla, 'Owe! Bushe eifi?'" Lelo lintu atampile kusosa kabili mukashita fye kanono nashintamina kuntanshi ya mupando no kusosa mu kapopo nokutilla, "Eya mwandi, ca cine!"

Ukulingana ne misango batila Paulo ali muntu munono, uwabule mishishi, uwa molu yangobe, kabili ne cimona icikalamba. Tali musuma ku kuloleshapo, lelo lintu aiminine ku kusosa nangu kulanda abantu baliminine ku kumumfwa. Paulo alelande fya kwa Shikulu wakwe, kabili ilyo Alecita ifi alesenda pali wene bukankala bwakwa Yesu Shikulu wakwe.

Isambililo lya lelo lyalasangwa mu kabwato kashapangilwe na bwino, akali mukati kacipupu ca kutinya icikalamba pali bamba. Bulekano bwine bwine buntu bwali pali Paulo na bantu bambi mu bwato takwali kushipa kwa kwa Paulo nelyo amaka iyo. Cilemoneka, lintu tulebelenga Amalembo, ukuti alufishe ukushipa. Wene, nao, aletwishika nga bali no kuba no mweo. Ubulekano bwali pali Paulo na bambi kufwaya kwa kwa Lesa ukwa kusangwapo kabili no bufwayo bwa mu mweo wakwa Paulo.

kuba mu cifungo (Imilimo 23:29). Feste tasangile nelyo kamo akalubene iyo (Imilimo 25:25)elyo nombamba ni Agripa nao wine tasangile mo nelyo kamo.

Icikomo 32: Uyu muntu nga akakulwa. Ngo mwikashi nangu umukaya wa bwikashi bwa ci-Roma, Paulo ali uwa kakulwa ukutwalo mulandu wakwe kuli Kaisare. Pantu umulandu walitwelwe kale e ico ali no kuya kuli Kaisare. Ukutwala kwa mulandu takwali nakuleshiwa iyo. Umulandu intungulushi sha ubu buteko tashakakwilile Paulo pantu balletina abayuda abalemupelo mulandu. Abayuda abali na maka mu bufumu bulya. Pakutuma Paulo ku Roma Feste takalifye bayuda iyo, panshita imo ine apuswishe umuntu wa kaele.

Ukumonekela pa menso yakwa Agripa takwali kupingula kwine kwine. Kwali kusekesha infumu pamulandu wa mutumwa waishibikwe uwa ku bena Fyalo. Feste tali na mulandu wakwishibisha Kaisare. Uyu uwali no kuba mulandu kuli kateka. Feste alefwaya Agripa ukumwafwilisha. Leso Paulo ali wa kaele kabili Agripa nao tacitile nelyo kamo akakwafwa.

III. AMASHIWI:

Umulandu ukalamba mwi sambililo lyesu ilyelelo wa kutila konse uko tuli, tuli no mulimo wa Mupusushi wesu ukuti tufwile twaba inte. Tuli nkombe shakwa Kristu. Nifwe bantu bene abafwile ukusende shina lyakwe. Paulo acitile ici ilyo ali muntungwa. Aendawike ku calo conse ku kutwale mbila. Ilyo ali mucifungo, ashimikile ku shamfumu na bakateka. Ilyo aikele alepembelela ukupingulwa mu Roma, alembele amabuku ne nkalata ku filonganino ifyo atampile. Paulo tali tondolo iyo. Ali ni nte ya Mupusushi konse kuntu ali.

Tulingile twasambilile fi konse kuntu tuli tulingile twapela ubunte bwa cine. Tatulingile kutina. Tatulingile kutina cifulo ca muntu umbi. Shikulu wesu ni Kristu takuli uwacila pali wene. Tulingile twacindika amafunde ya mpanga ne nshila sha buteko bwesu lelo tatulingile kulufya ku mona kwa cishinka cakuti Yesu e Shikulu wesu. Tulingile twamushimikila no kulekelela kwakwe uku kana lololesha pa muntu uwimine pali ifwe.

Muli kalata ya ku bena Galatia, intu yabikilemo ne ci cilonganino, Paulo alelando kuti bamupokelele nga malaika (Abena Galatia 4:14).

Icikomo 13: "Shimapepoafwaile ukupele cakuninika."

Itemple lya kwa Seu lyalifye pa mwinshi wamusumba. Abantu batontonkenyo kuti balesa wabo baishile kuli bene ukupitila mu bantu. E ico kanshi shimapepo wa tulubi ali nokutungulula mu kulongana konse. Shimapepo aliletelwe no kwebwa ukuti tulesa natwisa. Abasambi babwelele ku ng'anda yabo. Ing'ombe shaliletelwe isha kuninika. Paulo na Barnaba e balesa.

Pamulandu aba bantu bashalepepa Lesa bacitile ici, natwishiba ukuti tabapokelele mbila nsu-ma. Amashiwi yakwa Paulo na Barnaba tayaumfwikile. Nalimo nico tababomfeshe lulimi lwaleumfwikwa. Nalimo nico abantu basalile kabelala ilyo tabalaumfwa ifyo abaume aba bali nokusosa. Babatontonkenyo kuti bali balesa. Fimo ifibusu fyakwa Paulo na Barnaba baile ku kweba bene ifyali no kucitikwa kwi tempele lya bantu bashipepa Lesa.

Icikomo 14: "Balepwile amalaya yabo."

Ukulepula amalaya yabo mukati ka bayuda bwali bulangililo ubwakosa nganshi kutila bali abapusana pamulandu wa fya ku mupashi. Paulo na Barnaba tabatemenwe na bantu baku Lustra pamulandu wa fintu balecita. Bacitile cintu icalangisha bantu ukuti tabatemenwe iyo. Balepwile ifyaku-fwala fyabo. Pamulandu wa bantu balefwayo kupele ca kuninika kuli bene ca mweneke kwati balifililwe ukubila Kristu. Tacabe cayanguko kupokelela Yesu nga Kristu kabili no kutwalilila ukupepo tulubi iyo. Teti tupepe bakashimikila lelo Lesa untu bashimikila.

Icikomo 15: "Fumeni ku fintu fyafye nokupilibukila kuli Lesa wa mweo."

Uku kwali kushimikila kumo ukwa kwa Paulo kwibumba lya bantu ili shaishibe Lesa wa bayuda. Kumo kwali ku lupili lwa Marsi ku Atena mu Greece. Lesa ekabumba kabili Shikulu wa fintu fyonse. Paulo tasambilishe aba bantu amalemba iyo, pantu tabaishibe fyalembelwe pamulandu wa kwa

Lesu. Abetile ukuti baloleshe isonde lya bashingulwike. Paulo asambilishe abantu ifi fintu! Lesu ni Lesu wa mweo. Alengele fintu fyonse. Balesa bambi bafye. Umo Lesu eusunga fyonse. Alapelo kukabila kwesu konse. Lesu alapingula imicitile yesu.

Icikomo 16: "Uwa lekele nko shonse ukuya mu mibele yashiko."

Aba bantu balekelwe ukwikala munshila nangu imibele intu basalile ukwikalilamo. Tabalekelwe pamulandu wa kuluba kwabo iyo. Aba bantu tabalefwayo kumona umo Lesu uwacila uwa Muyayaya mu fyalengelwe ifya bashingulwike (Abena Roma 1: 18-25). Lesu lyonse fye alishibe ifya bantu baku Lustra. Ali balengele. Lesu alapela umweo ku bantu bonse kabili alipelo Mupusushi wa bantu bonse.

Icikomo 17: "Taikele fyo ukwabulo bunte."

Elyo Paulo aitile abantu ku kwishiba ukuti Lesu eutume mfula, ifisabo, ne fyakufwala ne fipe fyonse. Ifi fintu fisosa ubusuma bwakwa Lesu na mano yakwa kabumba wesu.

Lesu taletetele bupingushi pali bene, pantu ali no luse pali bene. Tabaishibe kantu lelo tabali ukwabulo mulandu. Pamulandu wa micitile yabo, Paulo alefwayo ku banonka. Talefwaya ku batinisha iyo. Alebafwayo kuti bakumane na Lesu pamulandu wa uyo untu baishibe lyonse fye.

Icikomo 18: "Baleseshe ibumba ukubepaile lambo."

Baleseshe lambo nangwi ca kuninika. Abantu batwalilile ukutila bali balesa. Cabe cayafyo kupilibulo kutontonkanya kwa bantu nga cakuti bayanshiwa pamulandu wa cacitika. Abo abatetekele muli Kristu, ku Lustra, batwalilile ukuba bacishinka. Kwali basambi abashingulwike Paulo panuma lintu apolelwe amabwe. Babwelele mu musumba na nkwe pamo.

bakasesema. Talefwaya ukuti abantu basose ukuti asuminishe pamo na Paulo.

Agripa ayebawile ifyo Paulo alesosa. Aciton-tonkenyo kuba ica yafya ukuti alengwe umwina Kristu. Abomfeshe ishiwi mwina "Kristu" pantu ali uwabelela ne bumba. Kabili calangile ukuti na bambi balishibe pamulandu we shiwi lilya.

Agripa alikene ukusenda Paulo sana sana. Alepumya fye Paulo pa kupelo bunte kuli wene.

Icikomo 29: Amuba ifyo ine ndi.

Palya paikele Agripa ne bumba lya mushingulwike. Ifya kufwala fyakwe fyali fya bufumu. Pamenso yakwe pali Paulo, ne minyololo, ukulangisho kuti ali mucifungo pa myeshi iingi. Apelwe umulandu ku bantu bakubelesha abalemufwayo kuti epaiwe. Bushe muletontonkanye mfumu yasangile mo kamo pantu ali mukaili?

Paulo talesosa pamulandu wa mibele no bukankala, lelo mu cine ca kuti alishibe Umupusushi. Ukuilumbanya kwakwe kwali kwa muli Kristu. Onse uwaishiba Kristu abo washika nelyo amacushi yakwe yabe yamusango shani. Uyo uwaishiba Kristu ali no mweo wamuyayaya. Agripa nga tashimbulwa mu nshimi nga cakuti takumenye muntu nga Paulo.

Icikomo 30: "Elyo yaimine imfumu."

Pamulandu wa lubembu lwakwa Agripa na Berenike, no kushimikila kwa kwa Paulo iyi mfumu na namfumu bali abafwaisha no kwanga kwisa ku mpela ya kwikatana na Paulo. Berenike aikele mubulalelale na munyina wakwe. Aupilwe kuli yama wakwe icintu tacali nakucitika ku baYuda. Paulo abele kashimikila kabili kabila wacebo pantu alishibe membu shabo. Tabali na kwikalilila ku kushimikila kwakwe e ico balefwayo ukufuma kuli wene bwangu bwangu. Bafuminepo baletutuma.

Icikomo 31: Uyu muntu tali na mulandu.

Uyu emuku wa citatu untu Paulo ayebelwe ukuti tali na mulandu filubo nelyo ukubepesha kuntu balebika pali wene. Nangu fye nomba tabamukakwile iyo. Umukalamba wa fita fya bena Roma atile tasangilwe na mulandu kabili talingile

(3) Cine cine ali uwasakamana fye ne cine ca pa mweo wa mfwā. Ali uwasakamikwa pamulandu wakwa Lesa no muntu.

Icikomo 26: Ici tacali camfiso.

Ilyo Paulo alesosa pamulandu wa kwima kwa kwa Kristu no kuba ulubuto lwa munwe sonde, Feste atonkenyo kuti alipenene. Ukushininkisho kuti ali uwa pamfiwa pamulandu waici nangu uyu mulandu, Paulo apilibukile ku mfumu Agripa uwaishibe ukufwaya kwa mbila nsuma. Alishibe ifyacitike. Wishi wa Mfumu Agripa ewaipeye umutumwa Yakobo. E ico Agripa alishibe pamulandu wa mbila nsuma.

Paulo alishibe ukuti Agripa tali na kucitila bunte ku mbila nsuma ubwa cine. Ali no kucitilo bunte bwa kutila imbila nsuma yalishimikilwe kabili abengi bali sumine. Inshimi ya kubuka takwali kutontonkanya nelyo ukwelenganya kwa muntu cipena iyo. Cali ca cishinka kabili icatetekelwe na makana ya bantu.

Ukutanika takwacitilwe mu bumfisolō. Amabumba ya bantu yali citilo bunte. Ukubuka cali cine cikalamba icakwete nte ukucila pa makana yasano aya bantu. Ifi fintu tafyali fya mubumfisolō iyo fya shimikilwe mu calo conse kabili nabatetekela bali konse.

Icikomo 27: "Mwe Mfumu Agripa, bushe muletetekela bakasesema?"

Ilipusho lyakwa Paulo lyali lya mano. Agripa ali kateka wa baYuda alingilwe ukutetekela bakasesema. Tamweneke ngo wa lefwayo kusuminisha na Paulo. Kabili talefwaya kusosa ukuti taletetekela bakasesema pantu amwene ukuti Paulo ali muntu uwasambilile kabili ali no kumucimfya mufikansa fyonse. Nga tasumine Paulo nga asalile Amalembo ya pamulandu wa bakasesema no kushininkisha kwa kuti nga takwali no watalike ukuti Yesu ali Mesaya Walailwe. Pantu muli bakasesema emuntu Paulo asangile fyonse ifya kwishiba pamulandu wakwa Yesu.

Icikomo 28: Agripa atino kubo mwina Kristu.

Agripa talefwaya kuibika mu citeyo ca kuti asose nga asuminishe na Paulo nangu tatetekele

III. AMASHIWI

Inshita shimo tuli no kusanga abo abali no kutetekela muli Kristu mu fifulo ifyeni. Teti tucetekele ukusangamo uwatetekela muli uyu musumba muntu balepepo tulubi. Muntu icilema ulya akulile mu mwabo muntu Kristu taishibikwe. Kabili muntu Lesa talepepwa. Ali cilema. Tali nakuyafwa. Ilyo Paulo ayebele uyu muntu ukwima, aliminine.

Tatwafwa Kristu pakulumbanya kashimikila. Paulo na Barnaba tabaishibe lulimi lwa bantu eico tabaishibe ifyo balepekanya. Ilyo aba bantu baishibe, bali baleseshe bwangu bwangu fye. Inshila imo intu kashimikila engakaninamo amaka ya mbila nsuma nipa kwishibisha amaka yakwe umwine no busuma bwa kwe. Kashimikila afwile asontela abantu kuli Kristu te kumwine iyo.

Konse uko tuya kwaba abantu abashaishiba Kristu. Uku kwansha kuli ifwe. Tufwile twasange nshila ya kubafwilamo. Tufwile twaishiba ukuti kwabula Kristu bali ABALUBA. Bali ABASHININWA NANGU UKUPINGULWA! KABILI ABABULO KULOLELA! Na Kristu nga kafwa wesu kuti twacita icili conse ico aletufwayo kuti tucite. Ali nokutupela amano na maka ya kucitilamo mulimo wakwe.

-oo0oo-

ICIPANDWA 3

UKWIMININAKO IMBILA NSUMA YA LUSE

AMALEMBO YA KUBELENGA: Imilimo 15

Icikomo ca kusunga pa Mutima:

"Pantu nshili na nsoni ku mbila nsuma; pantu e maka yakwa Lesa aya kupusushisha onse uutetekela, pa kubala ku mu-Yuda, na ku mwina Hela pamo."

Abena Roma 1:16

I. IFYAKUSAMBILILE NTANSHI

Paulo na Barnaba baikela no ku bomba pakati ka bena Fyalo. Balishibe Mupashi wa Mushilo aishile mu myeo yabo no kubapilibula. Baishibe Lesa alepususha abena Fyalo pamo pene na baYuda.

Abantu baku mushi ku cilonganino ca ku Yerusalemu tabatalile abamone ci ukucitika. Icilonganino cali icakakilwa sana sana ne mipepele ya buYuda. Batontonkenye ukuti onse alefwaikwo kusembululwa mu kuti engile mu cilonganino.

Paulo na Barnaba, no bwishibilo bwabo bukamba, baumene ne cilonganino. Basosele pamulandu wa mushi onse untu baileko. Baleya ku masunagoge intanshi no kushimikila ku baYuda. AbaYuda balekane mbila nsuma. Elyo balepilibukila ku bena Fyalo no kushimikila. Abena Fyalo balepokelela imbila nsuma no kwanga. Balepelo bunte bwa fintu Lesa acitile mu myeo yabo aba bantu ukwubulo ku sembululwa.

Icilonganino ku Yerusalemu catile abasambi balefwaya abantu bashininwa abengi ukucila ukufikapo nangu imifwaile yakwa Lesa. Ici tacali ca cine. Abasambi balikano kutetekela ukuti Lesa ali no kubomba pakati ka baYuda beka iyo. Lesa wesu alomfwa abantu bonse. Ubusuma bweka ubwa wene bwa libomba pamo nabo lintu fye baipela abene kuli Lesa.

stu ukufuma munwe sonde? Inshita ili no kwisa ilyo intungulushi sha kulwishe fya calo shikatila teti tuteke na bena Kristu mukati kesu iyo. Intungulushi sha mapepo shikatina amapepo yashiko konaulwa no bwina Kristu mukati kashiko. Ukucusha kwaishile mu calo cantanshi. Abengi intungulushi sha bena Kristu balifwile pamulandu wa citetekelo cabo. Ilelo isonde liswilemo abantu babutotelo bwakutula takwaba Lesa (communism) tabucilile pakukana Kristu no bufwayo bwakwe nge fintu shali ntungulushi sha nkulo ya pakubala.

Icintu cikalamba tecakuti Paulo akakwi-lwe ukufuma mu mfwa. Inshita yalishile ilyo tafuminemo, kabili bali mwipeye. Umulandu uukalamba wa kutila nangu fye kashimikila "Alecushiwa, ngo ulecite fibi, ukufika na mukukakwa" (2 Timote 2:9). (King James Version) ifishinka fyakwe ficili filelwalilila ku bwansho bwa mu mitima ya bantu.

II. UMULEFUMA AMASHIWI: Imilimo 25:24-32

Icikomo 24: Feste asosele ukuti Paulo alipenene.

Mubushiku bwakwa Paulo, umuntu wa pena alemonwa kwati akwete mupashi umo wamaka kabili aletinwa no kupelwo mucinshi. Muli aya Malembo, Feste asosele ukuti Paulo alabile umulandu wakwe. Ifibusa fyakwa Yesu fyatontonkenye fimo fine pamulandu wa wene. "Pantu baletila napena." (Marko 3:21). Umo nga nakwata Mupashi wakwa Lesa kuti amweneka uwapena kubashaishiba Lesa.

Icikomo 25: Iicine cikalamba. Paulo asosele icine mu nshila shitatu:

- (1) Asosele cine pamulandu wa kubuka kwa kwa Yesu Kristu.
- (2) Aya ali ماشيwi ya muntu wa cine. Aya-
sosele mucishinka pamulandu wa mfwa no
kubuka kwa kwa Yesu.

INKOMBE MU MINYOLOLO

AMALEMBO YA KUBELENGA: Imilimo 25-13
ukufika 26:32

Icikomo ca kusunga pa Mutima:

"Paulo atile; "Ndelilila kuli Lesa, nati, nangu ni mu nshita inono nangu ni mu ikalamba te imwe mweka iyo, lelo na bonse abaleng'umfwa lelo, iye! nga bengaba ifyo inendi, kano fye ukwabule fikakilo ifi."

Imilimo 26:29

I. IFYAKUSAMBILILE NTANSHI

Nga cakuti imbila nsuma yakwa Kristu ili no kutwalwa kwi sonde lyonse amepusho yatatu yalingilwe ukwasukwa:

1. Nga bena Kristu intungulushi ne filonganganino kuti batungululwa shani mukuti beshibe isonde lyabo lyonse nge cifulo ca bumishoni bwabo no kuti balecito mulimo wabo? Abasambi bantanshi tabaikete cimonwa bwangu bwangu. Umutu onse ukufuma inshita ilya abo wa kupokelelo mulimo yu panono panono.
2. Bushe aba bantu balekanalekana aba mune sonde bakapokelela shani imbila nsuma? Bamo aba pali aba bantu bakwate fisumino fimbi mu mitima yabo kabali bali no kulesha ماشيwi ya mbila nsuma. Bambi bali no kupekanyo kunono ukwa kupokelele mbila nsuma no kumfwikisha inshimi yakwa Yesu. Abengi balefwayafwaya ukuba bakwa Lesa. Lesa bambi balemukaninina.
3. Nge cikacitikwa cinshi nga cakuti ababulwi bamaka baesho konaulo bwina Kri-

Ubwakonkelepo kwali kulanda amafya yali mu cilonganino. Icilonganino lyonse calekwata amafya. Aya mafya yali:

- (1) Nga umo tali uwa sembululwa, bushe kuti abo mwina Kristu?
- (2) Nga umo ali no kubo mwina Kristu ukwabulo kusembululwa, bushe abayuda bali no kubapokelela no kwikatana nabo?

II. UMULEFUMA AMASHIWI Imilimo 15:1-11

Icikomo 1: "Tamwakapusuke iyo, kano mwasembululwa."

Abaume bamu Yerusalemu mu cilonganino bale-tontonkanyo kuti abantu teti bapusuke kano batala bacita ifyo ifunde lyasosa, ukuba abasembululwa. Imyake kumi panuma ilipusho ili lyalimine. Petro ashimikile kuli Korneli. Icilonganino calisuminishe ukupokelela Korneli. Baumfwile ngo mulandu untu walefwaikwo kusuminishiwa.

Icilonganino ca ku Antioke cabatishe abena Fyalo no ku bapokelela nga ba mamba bamu cilonganino. Aba bamishoni, Paulo na Barnaba, basambilishe aba bantu ukutila tabalefwaikwo kusembululwa mucifulo ca kupusuka iyo. Kuli aba bena Kristu abayuda ici tacasumishiwe iyo. Ici calengele ubwina Kristu ngo bwa bantu bonse kabili no kubulengo bwacila pa mipepele ya bayuda beka. Tabasuminishe ici iyo. Ici capilibwile ukuti Mesaya ali nokupusushe sonde lyonse, tebayuda beka iyo.

Icikomo 2: "Ukusala takwali kunono iyo."

Abasambi bali bantu bakumfwikisha ukucila abayuda baku Yerusalemu. Nga cakuti abena Fyalo tabali na kupusuka elyo kanshi takwali nelyo umo uwali no kupusuka ukwabulo kusunge funde. Uyu mulandu wali uwacila na pe funde lya cilonganino. Nga cakuti abena Fyalo na bayuda bali nokupusushiwa ukwa bulo kusunga amafunde, kanshi Yesu afwile fye apa fye. Imfwa yakwe tayacitile cisuma nelyo cimo iyo. Takwali kuba na bupusushe bwa calo conse iyo. Kwali nokuba ubupusushe bwa bayuda

beka epela. Ubwina Kristu bwali no kuba lubali lwa buYuda nangu imipepele ya buYuda beka.

Abantu bonse abasangilwe muli uyu mulandu basalile ukutuma bakuya balandilako ku Yerusalemu, Paulo alefwayo kuti icilonganino conse cibe kusuminishanya pamulandu wa mbila nsuma ya luse no kwitwa kwa calo conse ukwisa kuli Kristu. Tito, umwina Fyalo aile ku kulongana uku ku kulangisha ifyo Lesa acitile pakati ka bena Fyalo. Abena Galatia 2.

Icikomo 3: "Bapitile mu Foinike na Samaria."

Filipi ashimikile ku bena Samaria. Abengi balipuswike no kupokelela Mupashi wa Mushilo. Petro na Yohane baile ku kwakana muli uku kulongana kukalamba ukwali mu Samaria. Ici citontonkanishiwa ukuti aba bantu tabali nakusuminishiwa ku baYuda. Balisembulwilwe, lelo tabasuminishenye na baYuda.

Icikomo 4: "Balondolwele fyonse ifyo Lesa acitile pamo nabo."

Abatumwa na bakalamba. Bapokelele bwino bwino ku lukuta nangu icilonganino. Tabasuminishe fintu Paulo na Barnaba balecita. Mwali umupaka mu cilonganino.

Paulo na Barnaba balandile nshimi ya fintu Lesa acitile mu bena Fyalo. Bayebele ifyo abayuda bakene mbila nsumu nefyo abena Fyalo baipokelele. Mupashi wa Mushilo alibombele no kwingila muli bonse abapokelele amashiwi. Tacasakamike mutundu balimo.

Icikomo 5: "Aba mucakaniko ca baFarise abatetekela."

AbaFarise baliteteketele mukubuka kwa kwa Yesu. Baliteteketele ukuti ali ni Masaya. Kabili batwalilile ukutetekela mwifunde no kumfwa kwati bene bali abacila ukucila bantu bambi. Balefwaya bantu bambi ukuba fintu bali.

Icikomo 6: "Awe abatumwa na bakalamba balongene pamo."

Intungulushi mu cilonganino shalepelwo mucinshi kabili balebakonka mukusala kwabo. Ilyo

(3). Kampingu wa mwina Kristu ali noku- fwaya wene ukukana suminishanya na bambi.

(4). Kampingu wa mwina Kristu tamufwaya fye kuleka kucita ifya bipa, lelo kabili ukuti alecite fisuma.

-oo0oo-

AbaYuda bafumine ku Efese, uko Paulo acitile umulimo usuma pakati ka bena Fyalo, bali mwishibe. Nalimo ebafulunganye abantu pamulandu wa wene.

Apelwe umulandu wa kupontele tempele. AbaYuda, nga cakuti baikatene na bena Fyalo, balingilwe ukucitapo fimo ifyali no kubalenga abasanguluka. Paulo ali uwacenjela ukucita ici. Bamubepele ubufi bwa kulenge fimfulunganya. Tali ni Paulo, lelo abo abalemupelo mulandu, ebalengele ubwafya.

Icikomo 19: Abalepela Paulo umulandu nga eko bali.

Paulo alelangisha ukunaka kwa balwani bakwe abalemupelo mulandu. Bonse eko bali ku mulandu kano fye abali nte. Inte tashali kulya pantu umulandu wa bo wali wabufi.

Icikomo 20: Leken bakemininako wa fyebo (lawyers) batile fyacine.

Abalepela Paulo umulandu bafumine ukutali kabili tabali ente. Paulo asontele ukuti balya bantu tabaishibe kantu nelyo kamo. Alebafwaya ukuti balande ifyo baishibe. Abantu bashalipo tabali na kwipushiwa.

Icikomo 21: Ninjitwa ku kupingulwa pamulandu wa kwima nangu ukubuka ku bafwa.

Paulo atile, "Nga cakuti nacitile cilubo mu kwipusha pamulandu wa kubuka nangu kwima ku bafwa."

III. AMASHIWI

Amashiwi ye sambililo ili kusambilisha ifwe pamulandu wa ku kampingu wa mwina Kristu ni:

- (1). Kampingu wa mwina Kristu kuba ne cumfwilo ku bufwayo bwakwa Lesa, nge fintu abumfwisha.
- (2). Umwina Kristu afwile afwaisho kwishibo bufwayo bwa kwa Lesa mu mweo wakwe.

inshita yaleisa icilonganino conse calekonka mukusala konse. (Imilimo 15:22).

Icikomo 7: "Petro e pakwima."

Petro asosele ifya bwishibilo bwakwe kuli Korneli. Atile ubupususho bwa bena Fyalo tacali cipya iyo. Petro ayebele ukuti ni Lesa ewacitile. Tashilepo nakutwishika pali uyu mulandu. Lesa ewatungulwile mu fintu fyonse ifyo acitile.

Icikomo 8: "Pa kubapela Mupashi wa Mushilo."

Petro ayebele ifyo Mupashi wa Mushilo apilibwile imitima ya bantu batetekele. Balilile ukufika na ku mpela ya myeo yabo nga batetekela. AbaYuda bali mwene uku kupilibuka konse mu myeo ya aba bena Fyalo. Pa myake iingi.

Icikomo 9: "Kabili tacita muncishanya pa kati ka ifwe na bene."

AbaFarise batontonkenyo kuti bali abasuma ukucila bambi pamulandu wa myeo yabo iisuma. Balefwayo kuti babe abalekaniwa ukufuma kuli bambi. Petro aletila ukuti Lesa tamwenepo bulekanu. Imitima ya bonse abena Faylo na BaYuda yalengelwe yasambwa, kabili kupitila mucitetekelo ceka emo ici cingacitilwa.

Icikomo 10: "Ikoli ilyo nangu ni bashifwe nangu ni 'fwe tatwali na maka ya kulisenda."

Takwali nelyo umo kano fye bumba lya baFarise babumbimunda ebaleesho kusunge funde lyonse. Tabasangile kwishibisha kwa mupashi ukwa kusunga amafunde. Ku kulenga abena Fyalo ukucite fi fintu kwali kwesha Lesa. Ici cali no kutukana Lesa ukuti takwali nelyo umo uwali no kupusuka.

Icikomo 11: "Tukapusaka filya fine na balya."

Munshila muntu abena Fyalo bapusukilemo mwali mweneke bwino. AbaYuda nabo bali no kupusushiswa muli iyi ine nshila. Takwali nelyo imbi nakalya. Bonse bali no kupusuka ukupitila mu luse lwakwa Lesa. Ubupususho bupelwa ku bantu bonse abacimbila kuli Yesu Kristu ngo Mulubushi nangu Katula Shikulu.

III. AMASHIWI

Ubupususho mulimo wa kwa Lesa uwa pa fintu Kristu acita. Umuntu teti abombele no kuipususha umwine eka iyo. Uyu mulimo wakwa Lesa. Abantu abaicenjesha abene beka kabili no kwikala imyeo isuma teti batetekele ukuti Lesa tabelenga ici ku lubali lwa bupusho bwabo.

Isambililo lyacibili ilikalamba lya bukankala bwa kutemwa mu cilonganino. Paulo na Barnaba tabali na kuya ku Yerusalemu ku ku mona nga Lesa ali no kupususha abena Fyalo. Balishibile kabela ici. Cali cintu cikalamba kuli bene ukuti icilonganino cibe icaikatana muli bumishoni bwa ku pususha sonde lyonse. Cali cikankala ukuti abena Kristu bali abalingana konse konse temukuti umo ali umusuma ukucila umbi iyo.

Ubwikatano bwa bwina Kristu ekwakana kwesu ukwa mweo muli Kristu. Twalifyalwa cipya cipya mulupwa lwa kwa Lesa. Wene e Shifwe. Kristu Emukalamba wesu: nefwe tuli bamunyina na bankashi kuli umo no mubiye.

Ukwiminina kwa tambalala ukwa mbila nsuma kwa bushininkisho ubu ubwa pa fintu Lesa alecita. Nga aleita abantu ku kushimikila, ku kushinina aba bembu, kanshi ta kuli na kwiminina iyo.

-oo0oo-

bwishibilo bwa kusangwapo kwakwe. AbaYuda balecite fikansa lyonse fye pamulandu wa kwima ku bafwa. Takwali ku kabila kwa ici iyo nombamba. Yesu ali wa mweo ici ecishinka kabili icine ico Paulo alefwayo kwakana na bonse.

Icikomo 16: Paulo tali nakuishinino mwine iyo.

Pamulandu twatetekela ukuti abasuma na babilali no kucushiwa, umwina Kristu alingile ukuilesho kupelo mulandu kuli Lesa nangu muntu. Twalishiba ukuti panuma ya mfwa peso bupingushi. Paulo alandile pamulandu wa kukwato kwishibisha bwino. Ishiwi lya kutila ukwishiba nangu ukuba nakampingu lipilibulo kuti "Ukwishiba nangu ukwiluka kwa mu muntu umwine." Twalishiba kabili no kutetekelela ukuti Mupashi wa Mushilo ekatungulula mu kwishiba kwa bena Kristu. Pamulandu waici takufwile kwaba ukucito mulandu kuli Lesa nangu ku bantu.

Paulo asontele ukutila, alingilwe ukukwata kampingu wa kwi shibisha mukuti tali na kucita ifintu balemubepelo kucita.

Icikomo 17: Inshita Paulo ali kumbi kabili no mulandu abwelele."

Paulo ali kumbi pa myaka ine nangu isano. Abwelele pamulandu wa mapepo. Pamulandu taliko panshita iitali tali nakuba eo ali no kulafunganya Yerusalemu lyonse fye iyo.

Umulandu wa kubwelela kwakwe ni ku kubwelesha pamo abatetekelele abayuda na bena Fyalo. Abayuda bakene apabuta ukuti tabali na kupokelela bena Fyalo. Paulo aletele indalama ukufuma ku filonganino fya bena Fyalo ku kwafwilisha abayuda. Atontonkenyo kutila ici nalimo cali no kubaleta pamo.

Icikomo 18: Ico Paulo takwatile milandu intu balemubepesha.

Abayuda abaikete Paulo mwi tempele nalimo bafumine ku Efese. Umwina Fyalo untu ali na Paulo mu musumba lelo te mwi Tempele ali ni Trofina.

Icikomo 12: Imilandu yapelwe Paulo.

- (1) Ukuti alelenga abantu ukulete fimfulunganya.
- (2) Ukuti ali ni ntungulushi ya bantu bampasase.
- (3) Ukuti apontele itempele.

Paulo asuminishe na bena Kristu mu Yerusalemu ukuti ali no kuya shimikila ku bena Fyalo ilyo bena bali no kushimikila ku baYuda. Paulo alisumine no kubila ukuti ali mwina Kristu.

Icikomo 13: Paulo ayanshishe umulwani wakwe.

Paulo atile tabali na kushininkisha ifya pa milandu intu baletete pali wene. Tabaletete fishininkisho. Baletete fye amashiwi. Balebepa fye. Tabakwete nte sha cishinka ishalipo iyo.

Icikomo 14: Paulo alisuminishe ukuti akonkele "Nshila ya bwina Kristu."

Paulo atile akonkele "Nshila ya bwina Kristu." Kabili ali twalilile mukuti iyi nshila tayali ya fye ku busumino bwa baYuda. Alepepa Lesa umo wine ukulingana na Malembo. Asosele eico ukuti atetekele ifintu fyonse fyalembelwe mu mafunde.

Paulo ali suminishe ukuti ali ni ntungulushi ya bena Kristu. Asosele apabuta ukuti kulya kupapa takwali kwabufi iyo nangu ukushasuminishiwa. Ashimikile ukuti "Inshila ya bwina Kristu" kwali ku fishiwa po kwa malembo.

Icikomo 15: Ukwima kwa bafwa.

Paulo ayebebelele ukuba mu kupingulwa pamulandu wa kusumino kuti kwali no kuba ukwima nangu ukubuka kwa bafwa. Atile muli uku kupembelela emwali nangu emwashintile abena Israele.

Paulo talesosela pamulandu wa kubuka kwa bonse pali iyi nshita nangu ukusubila kwa bantu bonse iyo. Asakamenefye no kubuka kwa kwa Yesu. Ali mwene Yesu panuma ya mfwa yakwe. Ali no

ICIPANDWA 4

IMBILA NSUMA YA YA KUBULAYA

AMALEMBO YA KUBELENGA: Imilimo 15:36
ukufika 16:12a

Icikomo ca kusunga pa Mutima:

"Awe ilyo amwene icimonwa, ilyo line twafwaile ukuya ku Makedonia, pa kwiluko kuti Lesa natwita ku kuyabila kuli bene imbila nsuma."

Imilimo 16:10

I. IFYAKUSAMBILILE NTANSHI

Natumona, mwibuku lya Milimo ya Batumwa, ifyo Lesa atungulwile abena Kristu ukufuma ku mutundu umo ukuya ku bantu be sonde lyonse. Natumona ukuti Yesu ali no kukumanyo kukabila kwa bantu bonse konse konse. Twaishiba nomba, tufwile twasuminisho mulimo nangu umulandu wa kucitilo bunte ku mitundu yonse, umutundu, nelyo inkanda. Tufwile twasambilila ukubapokelela ifyo Lesa abapokelela umwine.

Isambililo lyonse lyayebelele ukupwililika kwa lutampulo lwa bunte bwa calo nelyo isonde lyonse. Icilonganino ku Antioke catumine ba mishoni. Ku Antioke ya Pisidia, bapilibwike ukufuma ku baYuda no kuya ku bena Fyalo. Ku Lustra, bashimikile ku bantu mu cifulo ca cisankano na mu misebo. Icilye ku Yerusalemu capokelele abena Kristu ukwabulo kusembululwa. AbaYuda balekanwa panono panono pantu tabalefwayo kupokelela bena Fyalo.

Ulutampulo ulwa kuya kuntasshi lonse lwa lecitwa ukupitila mu kutungululula kwa Mupashi wa Mushilo wakwa Lesa. Kwali kulwa kwa nshita shonse ukwa kulwisha abo abalefwaye cilonganino ukusungilwa mu butungulushi bwa baYuda.

II. UMULEFUMA AMASHIWI: Imilimo 15:36-41 na
16: 6-12

Imililo 15:36: "Tubweleleko, tupempule aba bwananyina."

Ilyo Paulo na Barnaba bashile ifilonganino ifipya, basalile abakalamba mwibumba lyonse. Bali pepele no kuleko kulya pamo nabo. Balibapela kuli Shikulu. Aba bantu bonse balitetekela muli Yesu (Imilimo 14:23). Intungulushi sha filonganino ifi tashalemone ntungulushi sha filonganino fimbi iyo. Lesa apele cilonganino ne cilonganino uku kula. Paulo asangile abatetekela konse uko aleshimikila.

Paulo aile tandalila ifilonganino pa nshita ya pa numa. Bamashinjala baishile leta balipoti kuli Paulo pamulandu wa filonganino. Pamulandu wa ici, ali uwalingo kwafwilishe filonganino. Pamulandu Paulo ali uwasakamana pamulandu wa filonganino ifi fiinono, alefwayo kubwelela no kuba-fwilisha.

Icikomo 37: "Ukusenda Yohane, uwitwa Marko."

Yohane Marko ali mwipwa wakwa Barnaba. Ali mwana wa nkashi yakwa Barnaba (Abena Kolose 4:10). Barnaba alefwayo kumusenda. Barnaba kabili akoseshe Paulo. Barnaba ewasoseleko Paulo ku cilonganino ca ku Yerusalemu (Imilimo 9:27). Aitile Paulo ku Antioke (Imilimo 11:25-26). Alefwaya nombamba ukupela Yohane Marko inshita na imbi.

Icikomo 38: "Lelo Paulo atile taci-yene ukusenda uwaalwike kuli bene."

Paulo talefwaya Yohane Marko uku konka iyo. Yohane ali bwelulukamo pa bulendo bwa ntanshi ubwa mishoni. Tatwaishiba mulandu wine wine iyo. Yohane afumine ku Yerusalemu. Cili catontonkanishiwo kuti nalimo nico Paulo na Barnaba balefwayo kuya ku bena Fyalo, Yohane talefwaya kuba umo uwapali ici iyo. Natwishiba ukuti Barnaba alebo wa kapatulula panono alefwaisha ukuba ukucilamo umuYuda (Abena Galatia 2:13). Pali umulandu wine wine untu Paulo talefwaila kusendela Yohane Marko pamo nankwe. Cine cine talefwaya kafwa untu ashalefwaya kubikako bena Fyalo.

Icikomo 39: "E ico balekene umo no mubiye."

Ifikansa fyali fya kafisha mutima mukuti ba-

lata ku bena Kristu. Akoseshe ifilonganino ifipya.

Ilyo abena Kristu bali abaipela no kuculila Kristu elyo abengi bambi batetekelo bunte bwa-bo. Ilyo muntu afwila icitetekelo cakwe mu l i Kristu, tacili cisuma kuli wene ukulapa ukuti alitetekela. Ubunte bwa kupapisho bukalamba nganshi bwa pelwe mu cifungo. Aiminine mu cilye ku kube nte. Ilyo aiminine ku kufwa, ali ni nte.

II. UMULEFUMA AMASHIWI: Imilimo 24:10-21

Icikomo 10: Ukuposha Felikisi.

Felikisi ali musha ku muntu wakwete cifulo cikalamba mu buteka bwa ciRoma. Alikakwilwe. Munshila shimo asalilwe nga kateka wa lubali lwa mpanga ya Yudea iyi. Ali mu cifulo ici pa myake iyingi. Aonawile abapupu ne fipondo fya calo cilya. Atemenwe ukuba uwa bunkalwe. Kabili ali wa lunkumbwa. Ali ni mfumu lelo umutima wakwe wali ucili wa busha.

Paulo ayambile pa kutasha no kutotele mfumu yakwe. Tabepele muli uku kutotela. Alandile fye fishinka. Paulo abalilepo kutasha kwa kutila ali no kwanga pantu alelubulula ku muntu uwali no bwishibilo kabili uwasambilile ukupingula.

Paulo apele ukuicingilila kwa mweo wakwe pamo. Uwa mupele umulandu ali keminina wa milandu mukalamba mu Yudea. Paulo ali uwa cenjela kabili aonawile umulandu wa muntu ulya.

Icikomo 11: Inshita ya li cepele.

Abantu balipela Paulo mulandu batile afulungenye abantu mwi bumba lya kwimino buteko bwa ciRoma. Paulo ayebele Felikisi ukuti ali mu Yerusalemu pa nshiku ishi shacilile pe kumi na shibili. Inshita yalicepele kuli wene mukuti engacita ifintu keminina wa milandu alemubepesha. Felikisi alishibe misango ya baYuda ne nshita sha kutushamo. Nga ali mwene ifyo Paulo acitile.

ICIPANDWA 10

UKWISHIBA KWA MWINA KRISTU

AMALEMBO YA KUBELENGA: Imilimo 23:12
ukufika 25:12

Icikomo ca kusunga pa Mutima:

"E umu na ine njitukusha ukuba na kampingu wa kaele lubali kuli Lesa kabili ku bantu pe."

Imilimo 24:16

I. IFYAKUSAMBILILE NTANSHI

Ku ba kwesho kukalamba nganshi ku mulumendo umushilikale ukulapa ukucingilile calo cakwe kabili aba ni mpalume ilyo afwila mwibala lya bulwi.

Caba bukankala ku mulumendo uulapa ukuti ali no kutemwa umukashi wakwe mu malwele na mu butuntulu bonse. Ciba cakupapa nga cakuti aikalilila uwa cishinka kabili uwa cine kuli wene ilyo aba uwabulo kuyafwa uwalemana.

Icintu cakucita no kushipa ukusuminisha ukuipela ku macusho pamulandu wa kwa Kristu. Cili icaibela ukushipikisha macushi pamulandu wakwe.

Nelyo fye kwali ukucenjeshiwa ukufuma ku fyakwe, Paulo alefwaisho kuya ku Yerusalemu. Ciletulengo ku papushiwa ilyo tulebelengo kuti:

"Pantu ine ndi wayanga te kukakwa fye, lelo no kufwila mu Yerusalemu pe shina lya kwa Shikulu Yesu."

Tulingile kunse shesu twasuminisha no ku kumbwa Paulo ilyo amacushi yaishile. Aikele imyeshi iyingi mu Roma mu cifungo. Akumenye bumba lya mpasase ilyalefwayo kumwipaya. Asosele pa menso ya kwa kateka wa ciRoma. Inshita yonse alecitulo bunte bwa kwa Kristu. Alembele amaka-

lekene ukufuma kuli umu no mubiye. Onse ali nokumfwa ukwa kosa mukuti basosele ukulingana nefyo baleumfwa. Icintu cikalamba cakutila mucifulo ca kukwata ibumba lya mishoni limo, bakwete yabili. Barnaba asendele Yohane Marko no kuya ku mwabo ku cishi ca Kupro. Tatwaishiba ifyakonkelepo pali ici.

Icikomo 40: "Paulo asalile Sila."

Sila ali umu uwa bakasesema ku cilonganino ca ku Yerusalemu. Ici cilonganino cali ca baYuda beka. Ilyo ubwafya bwa kusembululwa bwaishile, Sila ewasalilwe ukutwale nkalata ya kucinkulwa nelyo ukucenjeshiwa no kusala kwa cilonganino ca ku Antioke. Iyi kalata yayebele abena Fyalo ukuti bali pokelelwe. Sila ashimikile ku Antioke (Icikomo 32). Sila alefwaikwa kabili no kukabilwa mu cilonganino ca mu Antioke. Tabwelele ku Yerusalemu iyo. Alikalilile ku kwafwilisha Paulo na Barnaba. Ali wa Bwikashi bwa ciRoma. Alelande ciHela. Ali ne mibele ya luse ku bena Fyalo. Nalimo uyu wali emulandu wine Paulo amusalile ukuba cibusa wa bulendo bwakwe.

Imilimo 15:41 ne

Milimo 16: 6-8:

Ukwenda no kubomba pa kutendeka kwa bulendo bwa cibili ubwa mishoni.

Moneni pali mapu wenu imikalile ya filonganino fya mu Suria na Kilikia. Ifi filonganino fyali mupepi na ku Tarsi, ku mwabo Paulo. Nalimo fya-tampilwe na Paulo ilyo Barnaba talaisa ku kumusenda ukuya na nkwe ku Antioke. Paulo taleya mu filonganino umu bambi batampile iyo (Abena Roma 15:20).

Ku Lustra Timote awilile pa bulendo no kuba-konka. Ali fye pakati ka buYuda no buHela lelo tasembulwilwe iyo. Paulo ali musembulwile mukuti alebomba pakati ka baYuda na bena Fyalo pamo ukwabule fikansa.

Paulo apitile mu Galatia monse. (Moneni pali mapu wenu). Mupashi wa Mushilo wali muleseshe ukushimikila kulya. Ashimikile kulya pa bulendo bwakwe ubwa citatu.

Lolesheni pali mapu wenu no kusanga Bitinia (Bithynia). Ici calo cabo kutali ukufuma ku kapinda ka kuso (north). Paulo na Sila bapekenyo kuya kuli iyi mbali, lelo tabaile. Ni pali iyi nshita lintu Luka, shing'anga abakonkele. Cito-ntonkanishiwa na bengi ukutila Paulo ali lwalishe. Paulo, Sila, Luka na Timote baile ku Troa. Tulemona ukuti Paulo alifye mupepi na bamba wa ku Bulaya (Europe). Ali ukutali ukufuma ku mwabo. Lesa atwalilile uku mutungulula.

Icikomo 9: "Kwamoneke icimonwa kuli Paulo."

Tatwaishiba nga Paulo ali mutulo nelyo alelolesha ilyo amwene icimonwa. Twalishiba ukuti kwali kulila kwa muntu waluba ukwita Paulo ku kwafwili-sha. Takwali nelyo umo uwa shimikile kuli ici cifulo kale.

Ifikomo 10-11: "Lesa natwita."

Baile bwangu bwangu ku Makedonia ku kwasuko bwite bwakwa Lesa Shikulu. Luka ali kulya pamo na Paulo. Ubu bwite bwaishile kuli Paulo lelo bwabikilemo bonse ali nabo pamo.

Icikomo 12: "Pa kufuma kulya twaile ku Filipi."

Filipi walyu musumba untu baleimbamo golide, walengelwe lubali lwa buteko bwa bena Roma. Mwali abantu abalekanalekana imisango. Talyali li tauni lya cindama iyo. Muno icilonganino cali lengelwe cintu cabele catemwikwa na Paulo.

III. AMASHIWI

1. Limo limo Lesa aboomfya ukunaka no kufilwa kwa buntu ku kulenge mbila nsuma ukuya kuli bambi.

Yohane Marko alibutwike pa bulendo bwa ntanshi. Muli Baibele takuli uko batila acitile cisuma. Ici calengele ukupatukana ku kalamba pakati ka kwa Barnaba na Paulo. Uku takwati ku kutungulula kwa kwa Shikulu iyo. Mupashi wa kwa Lesa teti utungulule mu bukali bwa ba-

2. Abena Kristu abanensu balangale ciputulwa icikalamba munshita sha kweshiwa kwesu. Paulo alemoneka kwati alefwaya ukuba ne fibusa fyakwe. Ali bafwaile kabili no kupose nshita iitali pamo nabo. Ubwikatano bwa pa bena Kristu bacinemunshita shayafya kusansamusha kwine kwine.

3. Ukushipa kwa kwa Paulo emulandu wine wine uwe sambililo ili. Talefwaya kwipaiwa. Mu nshita shimo alibutwike ukufuma ku macusho mu cifulo ca kuti a ye bomba mufifulo fyalepokelela bwino bwino. Nomba aumfwile pamulandu wakwa Yesu Kristu kwa lemufwayo kuya pa bulendo ku Yerusalemu. AbaYuda na bena Fyalo bayakene umupaka uukalamba nganshi mukuti balelepaule cilonganino mufiputulwa. Paulo alefwaya ukuleta aba bantu pamo kabili.

"Pantu ine ndi wayanga te kukakwa fye, lelo no kufwila mu Yerusalemu pe shina lya kwa Yesu Shikulu."

Icesu cifwila cabe citetekelo icisuntulo lupanda apo muntu afwilile. Uyu muntu alibukile kabili. Icitetekelo ca bwina Kristu cabe cabikwa lubali no mulopa wa abo abafwile mu nkulo shonse. Ifwe nga bena Kristu twalisanga icintu cimo icacila napa kutemwekwa ukucila na pa mweo uwine. Tuli abaipelo kufwila Shikulu nga cakuti cafwaikwa. Yesu atile,

"Pantu uufwayo kupususho mweo wakwe akaulufya, kabili uulufyo mweo wakwe pa mulandu wa ine akausanga." (Mateo 16:25).

-oo0oo-

Paulo taletwishika kucula no kufwila Kristu iyo. Tabwelele numa nelyo ku butuke mfwa iyo. Ali uwafwaisho kuya ku Yerusalemu pantu eko Lesa alemwitila. Paulo taleywa ku Yerusalemu ku kufwa. Alefwayo ukuya pwisho bwafya buntu bwali pa kati ka bena Fyalo nabaYuda. Pamulandu wa musango uyu ali uwaipekanyo kufwa.

Tufwile twaumfwila Lesa nelyo umutengo ukule shani. Uyu emusango untu Paulo abelelelemo.

Icikomo 14: "Icifwaya Shikulu nacicitwe."

Pamulandu Paulo ali uwashininkisha pa fintu Shikulu alandile kuli wene, ifibusa fyakwe fyasuminisho ukusala kwakwe. Onse afwile afwaya ukutungululwa umwine. Alingile alekwa fye mukuti afwaye ukutungulula kwakwa Shikulu.

Tacatwangukila lyonse ukwishibo kufwaya kwa-kwa Shikulu, Nelyo fye Yesu mu Getsemane apepele, "Nga cabe cinga citwa, lekeni ulukombo ulu lupite pali ine." (Mateo 26:39). Lelo atwalilile no kutila, "Lelo, te ifyo ine ntemenwe kano ifyo imwe mutemenwe." Uku ekufwile kwaba kupepa kwesu nga tulefwayo ukwishiba ubufwayo Bwakwe mu myeo yesu.

III. AMASHIWI

Muli amasambililo yabili aya kalamba muku-funda kwesu ukwalelo:

1. Ukukanishiwa nangu ifikansa no kucushi-wa filingile fya cetekelwa kuli abo abalebombela Kristu. Abengi batetekela ukuti nga tuli bena Kristu bacishinka Shikulu ali no kutusunga, kabili takuli na macusho yantu ali no kwisa kuli ifwe, Yesu tatulaile ici iyo. Alaile ukuti ali no kutupela ukushipa mukuti tucite ifyo atwitila ukucita.

ntu. Luka aletila balekene mubukali.

Nangu cibe fyo, Lesa abomfeshe ifi fikansa ku cisuma. Amabumba ya bamishoni yabili yali lengwa ukucila limo. Ici capele Yohane Marko ukweshwa kwa cibili mukuti ailangishe umwine eka nga mishoni musuma. Sila alisalilwe ku kube cakusoselamo cakwa Lesa.

2. Munshile shingi Lesa alatungulule myeo yabo abo abaipekanyo ku mukonka.

Pa nshila ya ku Damaseka, Lesa atungulwile Paulo nao abele mishoni mukalamba. Mu cilonganino ku Antioke, Mupashi wa Mushilo wa landile kuli bene ukutuma abantu ukuya yabe sonde ifya mbila nsuma yakwa Kristu.

Mu myeo yesu, nga tuli no kumfwila kuli Lesa, ali no kututungulula mukuti tubomfiwe na wene.

3. Abantu babula Kristu lyonse fye baipela kuli abo abengomfwa. Umuntu waku Makedonia alombele nokuipela kuli Paulo pantu alishibe ukuti ali no kumfwa. Abantu baluba lyonse balilila ku mutima wakwa Lesa. Lesa tali nangu umbi umo engabebelamo kano iwe na ine. Bushe uli uwaipekanyo kumfwa ukulila kwa kukabila kwa muntu wa luba?

-oo0oo-

UKUMFWILA BWANGU IMBILA NSUMA

AMALEMBO YA KUBELENGA: Imilimo 16:11-40

Icikomo ca kusunga pa Mutima:

"Tetekela Shikulu Yesu Kristu, elyo ukapusuka, iwe na 'ba mu ng'anda yobe."

Imilimo 16:31

I. IFYAKUSAMBILILE NTANSHI

Isambililo ilelo lileyeba ifyo imbila nsuma icita kuli abo abayumfwa no kuitetekela. Ilelo twalasosa pamulandu wa bantu batatu abayafya. Uwa ntanshi ni Ludia, umwanakashi wa cuma nganshi, untu alefwayafwaya Lesa. Ali ku kupepa ilyo asangile Yesu Kristu.

Uwa cibili ali mukashana untu alimo na mupashi wa ciwa uwalekalifya abasambi. Ukupola kwakwe kwalengele Paulo na Sila ukucushiwa.

Uwacitatu ali kalinda wa cifungo. Alesunga Paulo na Sila mu cifungo ilyo ukuboko kwa kwa Lesa kwaishile musunkanya no kutetekela Yesu.

Munshila shonse fye shitatu imo naimo Shikulu ali pekanishishemo inshila ya mbila nsuma. Shikulu aiswile umutima wakwa Ludia ilyo aleumfwa ku mbila nsuma. Ni Lesa eka ewingacite ici. Apose-she umukashana alecushiwa untu alebweluluka mu cine ca mbila nsuma. Atumine cinkukuma casunkenye kalinda wa cifungo no kushininwa na maka yakwa Shikulu.

II. UMULEFUMA AMASHIWI Imilimo 16:11-40

1. Ukushininwa kwa kwa Ludia (Ifikomo 11-15).

Ilyo Paulo ne bumba lya ba mishoni lya fikile ku Filipi, basangile ukuti takwali; suna-

Icikomo 10: "Kasesema Agabu atente-mukile ukufuma ku Yudea."

Uyu nalimo eumo wine uwafumine ku Yerusalemu no kuya ku Antioke. Aseseme kulya pamulandu wa cipowe (Milimo 11:28). Agabu na Paulo fyali fibusa fya kale. Ali mishoni kabili alishimikile ku Antioke pa kati ka bena Fyalo. Alefwayo kucenjesha Paulo ifya busanso buntu bwalemupembelela mu Yerusalemu. Lesa tasala bantu bashaishiba kantu ukuba bakasesema bakwe. Bakasesema bakwa Lesa baleshiba fyonse ificitika ifyabashinguluka mwi sonde monse. Kuti babelenge fishibilo fya nshita pa minwe yakwa Lesa.

Icikomo 11: "Efyo abaYuda ba mu Yerusalemu bakamukaka no kumupela mu minwe ya Bena Fyalo."

Lingi line bakasesema ba mu Cipingo ca Kale balecite micitile ya kucenjesha bantu. Ici eco Agabu acitile ukucenjesha Paulo. Ukusesema kwakwa Agabu kwali fishiwapo bwangu bwino bwino. AbaYuda bapele Paulo mu minwe ya bena Fyalo. Balefwayo kumwipaya cine cine.

Icikomo 12: "Twamupapata ukuti eya."

Abo abaleenda pamo na Paulo nabo abali ba memba ku Kaisarea bapapatile Paulo ukuti eya ku Yerusalemu. Luka aletila "IFWE" icilepilibula ukutila, nao wine, ali umo uushalefwaya Paulo kuya. Bacenjeshe Paulo. Balefwayo ku musalila. Paulo alefwayo kuisalila umwine eka. Alefwayo ku konka Lesa mufintu fyonse ifyali no kucitwa kuli wene ifyo Lesa alefwaya.

Umwina Kristu alingile lyonse fye aumfwa kuli fimo ifyo abanakwe balanda. Alingile apima mashiwi yabo. Alingile lyonse fye akonke shiwi lyakwa Lesa. Kwabe nshita shintu mishoni afwile ukuya ku mpanga imbi ilyo bonse bambi bamweba ukuti eya. Kwabe nshita shintu kashimikila alingile ukushimikile cine nelyo fye bonse batila iyo. Tufwile twakonko kufwaya kwa kwa Lesa te kwa muntu iyo.

Icikomo 13: "Pantu ine ndi wayanga te kukakwa fye, lelo no kufwa."

mwi shina lyakwa Yesu. Ilelo twalalolekesha ku kushipa kuntu Paulo ali nako pakufika ku mfwa.

II. UMULEFUMA AMASHIWI: Imilimo 21:7-14

Icikomo 7: "Twaposeshe aba bwanyina, no kulindo bushiku bumo."

Ilyo Paulo aletandalile cifulo lyonse fye abalile akumana na bena Kristu no kubaposha. Ali no kwikala limo limo nabo. Aleumfwa ukuti ici calemukosha kabili pamo pene ne cilonganino. Uku kutandala kwakoseshe cilonganino. Cayebele pamulandu wa kwikatana kuntu cakwete pali shilya nshiku shakubala. Ilelo tulakwata abantu bambi abafuma mu fifulo fimbi abafilwo kusange cilonganino no kuishibisha abene beka. Batontonkanyo kuti tecisuma iyo.

Icikomo 8: "Kabili twaingile mu ng'anda ya kwa Filipi kabila wa mbila nsuma."

Filipi ali umo uwa pa bantu cinelubali abasalilwe ku Yerusalemu. Ali umo uwa badekone. Ashimikile mu Samaria. Atungulwilwe na Mupashi wa Mushilo ku kushimikila ku muntu wa fumine ku Etopia (Imilimo 8:26-39). Filipi aile ku Kaisarea (8:40). Atwalilile ukwikala kulya. Ali kashimikila wa mbila nsuma. Aba babili, Paulo na Filipi. Bali fibusa fikalamba.

Icikomo 9: "Ali na 'bana bane abalesesema."

Tapali nelyo umo uwa pa bana bakwa Filipi uwapilwe. Limo limo ici calecitwa ku ndupwa. Luka taletila ili lyali lipalo. Baikele mu ng'anda yasha shibo. Bali bena Kristu abaipele.

Bakasesema abaume na banakashi tabalesalwa na cilonganino iyo. Bakasesema abanakashi balilumbulwa mu Cipingo ca Kale:

Miriamu - (Ukufuma 15:20).
Debora - (Abapingushi 4:4).
Ana nashimbulwa mu Cipingo
Cipya (Luka 2:26).

goge ya kupepelamo. Baipwishe abantu abengi. Basangile ukuti kwali abanakashi abalepepela kumbali ya mumana (icikomo 13). Paulo ne bumba ili bali kuli ici cifulo ca mapepo. Bafundishe pamulandu wakwa Yesu. Bashimikile mbila nsuma. Kwali fye abanakashi.

Kwali umwanakashi uwe shina Ludia. Alyumfwile ukushimikila. Shikulu aiswile umutima wakwe no kutetekela (icikomo 14). Ludia lyali li shina lya buHela. Ku mwabo kwali Tuatira. Abantu kulya bali abaishibikwa pamulandu wa kulengo muti wa kwalwile nsalu sha kashikila.

Kwali citente ca ba Yuda na sunagoge ku Tuatira. Ludia nalimo ali uwa nonkelwa ku cite-tekelo ca baYuda kulya kale. Alepepa Lesa (icikomo 14). Mu Filipi Ludia ali shininwe no kubatishiwa, alombele bumba ukwikala ku mwakwe ku ng'anda. Pakubala bali kene. Elyo atile, "Nga mwaningo kubo wa cishinka kuli Shikulu, iseni mu ng'anda yandi emo mwikale." (Imilimo 16:15).

2. Ukushininwa kwa mukashana untu akwete mupashi wa ciwa (Ifikomo 16-24):

Umupashi balewito kuti "Umupashi wa lusato." AbaHela baletontonkanyo kuti ulusato insoka yalepela mupashi untu walesose fya ku ntanshi. Apa epacifulo peka apo "Lusato" lwabomfiwa mu Cipingo Cipya. Mu Cipingo ca Kale "Lusato" lubomfiwa kuli mupashi wa kalubi.

Uyu mukashana alelila "Aba bantu basha ba kwa Lesa Uwapulamo." Abantu bashaishiba Lesa baleita Yehoba ukuti "Lesa Uwapulamo." Imipashi ya bipa yaishibile Yesu ngo "Mwana wakwa Lesa Wapulamo."

Paulo ayebele mupashi wa kalubi ukufuma mu mukashana. Moneni ukuti aitile mupashi ukufumamo Mwishina lyakwa Yesu (icikomo 18). Iyi enshila Yesu aleposeshamo abantu.

Mukashana ali musha. Aletele indalama ishingi kuli bashikulu wakwe pantu alebaletela mashuko. Alipolele, amaka yakwe yalile. Bashikulu

bakwe balikalipe. Basendele Paulo na Sila ku ci-lye (Icikomo 19). Babepetele ubufi (Ifikomo 20-21). Ababufi balabileko ifintu fibili:

1. Ubusuma bwacitile Paulo pa kuposho mukashana.
2. Kabili no lupiya balufi-she pantu alipolele.

Paulo na Sila balyuminwe ngo lubali lwa kupanikwa kwabo. Baposelwe mu cifungo. Amakasa yabo yalikakilwe mumakusu (Ifikomo 22-24).

3. Ukushininwa kwa kwa kalinda wa cifungo (Ifikomo 25-40:

Mucifungo mwali umwafita. Paulo na Sila balecula ku filaso munuma shalefumyo mulopa. Balyuminwe. Bali ni nte shakwa Yesu eico bali no kucitilo bunte na mucifungo mwine. Inshita ya pakati kabushiku batampile ukupepa no kwimba. Paulo na Sila balishibe ukuti Lesa ali no kumfwa. Baletetele amacusho yabo kuti wene mwipepo (Icikomo 25).

Ukufuma mu mfifi Lesa aumfwile ipepo lyabo. Abikilepo umunwe wakwe. Icalo catampile ukulasunkana. Ifiseko fyafumine kuntu fyakakilwe. Iminyololo yalikakulwike. Amakasa yafumine mu makusu. Lesa alyumfwile. Abafungwa bali bantungwa. Bakashimikila tabali bantungwa ku kubutuka iyo. Bali nokwikala mukuti bacitile ubunte (Icikomo 26).

Kalinda wa cifungo amwene ukuti iminshi naisulwa. Alishibe ukuti ngo mufungwa alibutwike ali nokusende cifulo cakwe. Nalimo mwali bamo mucifungo abali no kwipaiwa pamulandu wa milandu yabo. Ngo mufungwa ali nokubutuka kalinda wa cifungo lyonse fye ali nokupanikilwamo. Kalinda wa cifungo atampile ukuipaya umwine eka (icikomo 27). Paulo abilikishe kuli wene "Wiicita cabipa; pantu emo tuli bonse." (Icikomo 28). Kalinda wa cifungo awilile pa menso yakwa Paulo no kwipusha, "Bushe mfwile ukucita shani ukuti mpusuke?" (Icikomo 29). Paulo ayebele umuntu ukutetekela muli Yesu ilyo acitile ici alipuswike (Icikomo 31).

ICIPANDWA 9

UKUIPEKANYO KUFIKA NA KUMFWA

AMALEMBO YA KUBELENGA: Imilimo 21: 1
ukufika 23:11

Icikomo ca kusunga pa Mutima:

"Pantu ine ndi wayanga te kukakwa fye, lelo no kufwila mu Verusalemu pe shina lya kwa Shikulu Yesu."

Imilimo 21:13

I. IFYAKUSAMBILILE NTANSHI

Pamyeshi yapitapo twasambilile ifyo icilonganano cabele cafwaisha pamulandu we sonde lyonse. Natumone fyo Lesa apele ubupusho bwa bantu bonse. Abaume ne filonganano balitwa na Lesa ukuya mwi sonde lyonse kukweba abantu abaume nabakashi pamulandu wa kwa Yesu Kristu Shikulwifwe. Umuntu onse alingile ayakana pamulandu wa kulete sonde kuli Kristu.

Kabili natusambilila ifyo abantu balekanalekana bapokelele nangu ukukana imbila nsuma. Tufwile twapembelela abantu balekanalekana ukucita cimo cine. Twalishiba ukuti abena Kristu bakwata amatalanti ayalekanalekana kabili babomba munshila shalekanelekana. Lesa kuti abomfya ifwe bonse nga cakuti twamuleka nelyo twamushile nshila mu myeo yesu.

Ilelo twalasambilile nshila mwi bumba lya masambililo munshile mbila nsuma yalekaninwamo. Tuli no kusambilila ifyo abantu balekakwa no kwipaiwa pamulandu we shina lyakwa Yesu. Panshita imo ine, tuli no kumona ifyo icitetekelo ca bena Kristu casabankene nangu fye baleipaiwa pali uyu mulandu. Tulemona Paulo mu minyololo kabili ali muli bunkole bwa balwani bakwe. Abengi abapali aba balwani anonkele kuli Kristu. Ali banonkele pantu ali muntungwa wa kushimikile mbila nsuma yakwa Kristu. Kutu ashinina abalwani bakwe pantu tali na mwenso wa kushimikila no kufundishisha

Icikomo 36-39:

Kalemba wa mu mushi ayebele abantu ukuti balefwaikwo kuba tondolo. Abebele ukuti abantu abakosa tabalefwaikwa kucita congo nga filya, lelo abanang'ana. Aba bantu tabaletontonkanya pamulandu waici:

- (1) Baleiposafya mu bwafya bwa micitile yali nokucitwa ukufuma ku Roma.
- (2) Umukankala umuHela aleikala fye tondolo no kutontonkanya. Tabalecita ifi iyo.
- (3) Icifulo cabo cali icakosa, ilyo balecita imicitile yanang'ana.

Kalemba abebele ukuti Paulo ne bumba lyakwe tabaibile kantu nelyo kupontela lesa wabo mwana-kashi. Ali bebele ukuti ifunde lya bena Efese lyali apabuta nga balefwaya ngabapele Paulo umulandu. Kalemba abebele ukuti ulya mulandu wali nokulubululwa mu cilye ca musumba. Uyu muntu ali uwabelesha ukusungo mutende kabili uwa koselela ukulanda kuli aba bantu.

III. AMASHIWI

Isambililo lili muli aya masihiwi lya kutila tufwile twafwaya ubusuma bwa kwafwilisha abantu bonse ukucila ukuisangilamo ukunonka kwa pambali. Tulingile twacenjela uku kana ba lubali lwa mulimo lwa konaula ukutwalilila imbila nsuma. Nga tuli bacine kuli Kristu, tatuli namweso na balwani besu. Pantu lyonse fye twaba nabo. (Mateo 5: 11-12).

-oo0oo-

Kalinda wa cifungo ayafwilishe Paulo. Atungulwile Paulo na Sila kumwakwe no kusuke filaso fyabo kabili no kubapela ifyakulya. Elyo kalinda wa cifungo no lupwa lwakwe bali batishiwe (Ifikomo 33-34).

III. AMASHIWI

Natumone ifintu fimo pamulandu wa bantu aba: Ludia na kalinda wa cifungo bali bantu abakankala. Ludia ali kashitisha wa nsalu. Alefwayafwaya Shikulu. Kalinda wa cifungo ali mushikale wa bena Roma. Aletelwe pa menso yakwa Lesa mu cinkukuma.

Bonse babili batetekele muli Kristu. Bonse babili bali batishiwe bwangu bwangu. Bonse babili banonkele ndupwa shabo kuli Kristu. Bonse babili baitile bakashimikila ukuya lya ku mwabo no kubapele cifulo ca kwikalako. Bonse balefwayo kupelako pafintu bakwete. Sakeo alefwayo kwakana ifintu akwete (Luka 19:8). Abapuswike pa Pentekoste balefwayo kwakana (Imilimo 2:45). Icilonganino ku Antioke calefwayo kupela (Imilimo 11: 29). Mu Filipi icintu balefwayo kucita icisuma ca kusunga bakashimikila bakwa Lesa aba.

Kwali amabumba yabili ayashalefwayo kumfwa mbila nsuma.

- (1) Abene bamusha umukashana tabalefwaya kumfwa iyo. Bali abasakamana no mulandu wa kusange cuma ukucila ifya mweo wa mukashana. Balefwaya abatumwa ukupanikwa. Tabali nakumfwa kuli Shikulu.
- (2) Bakapingula wa milandu bali abafwaisho kumfwa kwibumba pamulandu wa kutina ubuteko bwa Roma ukucila fintu bali nokutina Shikulu. Bali abafwaisho ku konke bumba ukucila pantu ifi efyo ibumba lya lefwaya ukucila icalungeme. Icaluungama cifwile ca citwa pantu ciluungeme temukuti pantu cilesekesho muntu ali micifulo ca pamulu mu maka iyo.

UWA CINE KABILI LESA WA MWEO

AMALEMBO YA KUBELENGA: Imilimo 17

Icikomo ca kusunga pa Mutima:

"Lesu uwalenga pano isonde na fyonse ifilipo, wene pa kubo Mwine mulu napanonse, taikala mu matempele ayakulwa ku minwe ya bantu."

Imilimo 17:24

I. IFYAKUSAMBILILE NTANSHI

Mu masambililo yane ayantanshi muli ino myeshi itatu twayebelwe ifyo icilonganino catampile ukulamone sonde nge bala lya mishoni. Pakubala, icilonganino ca ku Antioke calitungulwilwe ukutuma Paulo na Barnaba nga bamishoni. Batungulwilwe na Mupashi wa Mushilo ukupilibukila ku bena Fyalo.

Mu Yerusalemu, icilonganino calisuminishe ukupokelela abena Fyalo ukwabula ukusembululwa.

Mupashi wa Mushilo wa tungulwile Paulo na Sila ukufuma ku Asia no kuya ku Bulaya (Europe) ku kutampe filonganino ifipya.

Cali icamoneke ukuti Lesa apele ubupususho ku bantu bonse. Ifilonganino fili no kuba pa mulimo wa kuleta abantu kuli Kristu konse.

Amasambililo yane aya pali iyi myeshi itatu ya pamulandu wa mabumba yatatu aya bantu. Aya masambililo yali no kulangishe fyo imbila nsuma yapokelele. Ilyo twasambilila aya masambililo, tuli nokusambilila ukuti abantu babili teti bapokelele imbila nsuma mu nshila imo ine iyo.

Ku Filipi bamishoni basangile Ludia alefwa-ya inshila ya bupususho. Bali no kushimikila kuli wene epela. Awe nangu cibe fyo, balefwaisho kunonka umukashano musha, basangile ukuti tabalefwaikwa iyo.

nomwenso pamulandu wa bwina Kristu ne fintu bwallectita kuli bakapepa bakwa Artemi.

Kuti caba cakupapisha nga cakuti twaisala ing'anda shabwalwa, ng'anda sha bulalelale,ne fifulo fya kucofelamo injuga pamulandu wa kushimikila imbila nsuma ya cebo cakwa Lesa. Nga bena Kristu tufwile twasendo kwiminina kwine kwine pamulandu wa lubembu.

Bakafula wa silfere bali sakamene pamulandu wa bantu baleleka ukupepa kwi tempele lyakwa Artemi. Nga cakuti abantu balekele ukupepa Artemi nga alyonawile umusumba. Ifyuma fya mu Efese fyonse fyakulilwe ku mbali yakwa Lesa Artemi.

Icikomo 28: "Mukulu Artemi wa bena Efese."

Demetri aitile bakafula wa silfere pamo. Alandile kuli bene pamulandu wa ndalama shabo, umushi wabo, ukupepa kwabo, ukufikila ilyo balefwayo kucitapo cimo. Imicitile intu balefwayo kucite cimfulunganya. Abantu ba mu musumba bonse baile mu misebo balelila, "Mukalamba Artemi wa bena Efese." Abantu bafwaya ukwingila mwibumba. Bali no kwingila mwibumba lya mpasase ukufikila na ku kuma bambi. Ku Efese, pamulandu Paulo alishimikila, balelufye ndalama. Aba bantu tabali bamapepo sana iyo. Tabatemenwe mushi ukucila indalama shintu shalefuma mu mulimo wabo. Balefwaya umulopa wakwa Paulo ne bumba lyakwe nganshi.

Icikomo 35: "A r t e m i."

Kalemba wa musumba aesesho kutalalika ibumba lya mpasase lilya pantu icimfulunganya conse icali no kuba mu musumba cali no konaula ubuntungwa ukufuma ku buteko bwa ciRoma. Atalalike abantu pakubeba ukutila Artemi alepepwa konse kabili ukuti takwali nelyo umo uwali no kumutamfya. Alibebele ukuti afumine ku mulu.

Icibumbwabumbwa ci Artemi calesoselwa ukuti cali ngo "Mwanakashi wa mabele ayengi." Tulebwa ukuti caponene mu mulu mu makumbi. Mu fifulo fimbi kwabako fimo ifipona ukufuma mulwelele ifyo beto kuti (meteorites) mu Cisungu ifi fintu fya lepepwa. Ici capalene no mwanakashi uwa mabele ayengi untu balepepa nga Lesa umwanakashi.

Ifikansa fya kukana fwaya ku Efese, ifyo twa-lasambilila uno mulungu, fyakulile ukufuma mu kapatulula na mukufwaya ukunonke ndalama. Kabili balefwayo kusunga ukupepa kwa tulubi twabo. Balepepa Diana kwali itempele likalamba ku Efese.

II. UMULEFUMA AMASHIWI: Imilimo 19:23-28, 35-39

Icikomo 23: "Icimpungili te cinono pa mulandu wa nshila."

Luka alelangisha ku bwina Kristu nge "Nshila" Paulo aile ku Damaseke ku kukaka abo abali muli iyi nshila (Imilimo 9:2). Abantu bamusunagoge mu Efese "Balandile ifyabipa pamulandu wa nshila." (Imilimo 19:9). Ilyo baile kwi tempele no kuse-nda Paulo, aliyebelele ukuti "Nalecusheyi Nshila ukufikila ku mfwa" (Imilimo 22:4).

Ici ciletwebo kuti abena Kristu baishibikilwe ku nshila baleikalilamo. Umulandu wine abantu tabalefwaila bwina Kristu ni pamulandu wa mibele ya bena Kristu. Imibele ya mwina Kristu yebaula umuntu wa luba. Munshila tupepelamo tailenga abantu ba calo ukutalikana nefwe. Ni nshila twikalilamo itulengo kupatwa kuli bene.

Ifikomo 24-25: Bakafula wa silfere ne ndalama shabo.

Efese ewali musumba wa fipupila fya calo muli ilya nshita. Ici cali cifulo ce tempele likalamba muntu balepepela Artemi. Artemi ali lesa wa bufi umukalamba. Ewalepepwa mu Asia monse pa nshita ilya.

Bakafula wa silfere balelenga utumpashanya tunono kwati nicilye cikalamba, mukuti abantu balesenda ku mayanda yabo. Balesange ndalama ishingi muli iyi nshila.

Ifikomo 26-27: Ukushimikila kwa kwa Paulo ne fyangilwemo.

Bakafula wa silfere balesange ndalama ishingipakulapanga utubumbwa bumbwa tulya utwa kupepela-mo Artemi. Ukushimikila kwa kwa Paulo kwalengele abantu ukuleko kushita utubumbwa twa silfere tulya. Bakafula wa fyela balya bali

Bakapingula baumine abena Kristu abasambi. Ilyo basangile ukuti abasambi bali bekashi ba ci-Roma, balombele ukwelelwa mukuti bafume mu bwa-fya. Kalinda wa cifungo afwaile ukuipaya lelo li-ntu asangile Kristu ali uwaipekanyo kusule cilye mukuti afwilishe abafungwa.

Nomba tulesanga Paulo mu Atena. Afundile mu Yerusalemu, umusumba wa pakati uwa mapepo mu nwe sonde. Mwisambililo lyesu ilelo tulemusanga mu Atena, mu musumba wa buyantanshi kabili uwa masambililo ya pamulu. Ku Filipi, asangile abantu abapokelele amashiwi yakwa Kristu. Asangile abalwani bakwe benebene, lelo takwali nelyo umo uwa mulabile. Nomba ali nokulanda kuli bakafundisha bakalamba (philosophers). Bushe bali no kumupokelela? Bushe bali no kumuseka? Bushe bali no kucita shani?

II. UMULEFUMA AMASHIWI Imilimo 17:22-31

Icikomo 22: "Mwe bena Atena."

Ishwi lya kutila 'Areopagi' lyasontelwe kwibumba lya bantu abali no mulimo wa kuleta abakankala abakulande fyebo ku Atena. Nalimo tacali cifulo nge fintu citontonkanishiwa na bengi. Ilyo Paulo asosele pamulandu wa bantu balepepe mipashi, nalimo kabili abafipupila ifingi. Paulo aletontokanya pamo pene ifipupila no kupepa kwa mipashi. Nga tabali na ku nonkela bantu kuli Kristu abatampo kutukana bantu pakubala. Abantu ba ku Atena bali bafipupila nelyo abakutotelo tulubi. Balepepa balesa abengi.

Icikomo 23: "Nasangile ulufuba apalembwa, 'Kuli Lesa Uushaishibikwa.'"

Mwali limbi amalwele ayengi mu Atena nangu (icikuko). Abantu bapele mpanga ishingipakulapanga umukuni ukalamba. Ponse apo imo ya pali ishi mpanga yaiminine, yapelwe nge ca kuninika kuli lesa untu icipailo cakwe cali mupepi. Nga cakuti icipailo nelyo ilambo talyali mupepi impanga ilya yapelwe kuli "Leshaishibikwa."

Mwali ifipailo nelyo amalambo ayengi mu Atena. Ifi fipailo fyali fya kuli Lesa onse uwai-shibikwe ku muntu. Mupepi fye mu mbali shonse mwali fipailo. Ilintu Paulo alesosa pamulandu wa cipailo ca kuli Lesa uushaishibikwa panshita imo ine alangishe aba bantu Lesa wakwe kuli Lesa wabo alengele abantu kumfwa kuli wene. Bayebelele ukukana ishiba kwabo ukwa kwa Lesa uyu pa ku kwita "Lesa Uushaishibikwa." Paulo alefwayo ku beba untu uyu Lesa ali.

Kufuma pali iyi nshita ili sambililo, cili icayanguko ku mwafwilisho kumfwikisha pamulandu wa fipupila fya bena Hela. Mulingile ukumfwikishako pamulandu wa fipupila fya bena Hela mucifulo cakuti mu mfwikishe ifyo Paulo alesosa.

Icikomo 24: "Lesa uwalenga pano isonde na fyonse ifilipo."

Paulo nomba alebeba ifyakwa Lesa wa cine. Nomba alepituluka mu fintu Esaya 45:5 asosele. Ibumba lya baHela abaleitwa abaStoiki basuminishe no ku kufunda. Paulo alishibe ici. Lesa pa kubumbe sonde kwali ekufunda kwa baYuda. Paulo alishibe pamulandu wa mapepo ya baHela. Pamulandu wa ici alefwayo kuti bomfwishe ifyo alesosa bwino.

Icikomo 25: "Apo umwine e upela bonse umweo."

Lesa tapembelela bantu ukuti bamufwaile cifulo ca kwikalako. Tapembelela bantu ukuti bamupele fyakuninika mukuti alye. Aletila, "Imba ne nsala, nga nshingasosa kuli iwe; pantu pano isonde pandi ne fyaisulapo." (Amalumbo 50:12). Umo uwa mu bamano mu baHela atile, "Lesa, nga ca cine ni Lesa, talekabila kantu nelyo kamo." Paulo ali nokusenda Baibele no kulangisha baHela ukuti alelanda pamulandu wakwa Lesa wa cine.

Cintu cisuma nganshi ifyo Paulo alelanda kuli abo abalemumfwa alesosa mashiwi yakwa Lesa. Ku baYuda, aleleta Kristu ukufuma mu nshimi shabo shakale, shintu baishibe bwino bwino. Kuli bakafundisha ku Atena alesosa ifya mibele yakwa Lesa ne sonde lyonse. Aloleshe ku fipailo fyabo ifya kuli balesa babufi no kupituluka mukulemba kwabo abene nangu ukwa bakalemba wabo mukuti abafwi-

IMBILA NSUMA YALWISHE NDALAMA

AMALEMBO YA KUBELENGA: Imilimo 19:21
ukufika 20:38

Icikomo ca kusunga pa Mutima:

"Takuli uwingabombela bashikulu wakwe babili; pantu kuti apata umo no kitemwo mubiye, napamo kuti abisha umo no kusulo mubiye. Te kuti mubombele Lesa na Mamone."

Mateo 6:24

I. IFYAKUSAMBILILE NTANSHI

Ilelo tucili tulemone fyo abantu bapokelele mbila nsuma mwi sambililo lye lelo. Natusambilila bwino bwino ifya pamulandu wa bantu bapokelele Kristu no kwanga. Kwali bambi abashasakamene no bwina Kristu iyo. Kabili abantu baletalike mbila nsuma sana. Abantu bantanshi ukutalika imbila nsuma bali bamapepo. Aba bali ni ntungulushi sha fipupila fya buYuda. Bali no mwenso ukuti abantu bapya bali nokonaule citetekelo cabo. Panuma, abantu bamo bapatile mbila nsuma pamulandu wa kulufye ndalama. Ubulangililo bwa ici bali bene bamukashana mu Filipi uwaposhiwe no kulufya amaka yakwe aya kunonkelamo indalama sha bashikulu bakwe. Bamo abena Fyalo bapatile abayuda kabili tabalepokelela bamishoni baciYuda ifyo balesosa. Abantu ba mu Filipi bapele umulandu batile "Aba bantu ba Yuda, nabafundaula muno mushi wesu." (Imilimo 16:20). Imyumfwile ya kukana fwaya baYuda mu Efese nalimo ya yafwilishe ubukali bwe bumba lya mpasase.

Akapatulula ka bantu ukucila pamutundu wakwe umwine umuntu nelyo inkanda fyaba munwe sonde inshita iitali. Aka kapatulula kalenga abantu ukucita munshila ishishawama nelyo ishambulunganya, isha bulo luse inshita shimo ishambunkalwe.

2. Icintu ca cibili ca kutila abena Kristu abancito bafwile ukubombela pamo nga cakuti imilimo yabo yali no kubombekwa.

-oo0oo-

lishe ukumfwikisha pamulandu wakwa Lesa wa cine. Alelanda ku bantu mu mashiwi yantu baleumfwa.

Icikomo 26: "Kabili alengele kuli umo inko shonse sha bantunse."

AbaHela abali baStoiki (imitontonkanishishe imo iya baHela) yasambilishe ukuti abantu bonse bali bamunyanane. Abantu abengi mu Atena bale-tontonkanyo kuti abaHela bali mutundu wa bantu uwaibela uusuma. AbaHela baletontonkanyo kuti kwali fye abantu ba ciHela nabantu bashasambili-la. Baletontonkanyo kabili kuti nga umu tali mu Hela kanshi tali kantu.

Paulo alekana uku kutontonkanya pakati ka baYuda na baHela. Paulo atile abantu bonse bale-ngwa ukufuma ku muntu umu. Abantu bonse bamulupwa lumu. Lesa apele icifulo ca muntu onse ica-kwikalako pantu bonse bantu bamulupwa lwakwe kabili takwata bulekano pa kati ka bana bakwe iyo.

Icikomo 27: "Ku kuleka shifwaye Lesa."

Lesa apele abantu icifulo ca kwikalako mukuti basange Lesa muli ico cifulo. Ali konse. Ilambo lya baHela ilya kwa Lesa Uushaishibikwa bwali bulangililo bwa kutila balefwayafwaya. Kabili ciletila tabamusangile iyo.

Icikomo 28: "Pantu na ifwe tuli bufyashi bwakwe."

Paulo ale pituluka mukulemba kumo ukwa kwa kalemba umu baHela pano. Bonse abaHela balingilwo kwishiba pamulandu wa milebele iyi ya muHela umu muli bene. "Uli wa mweo kabili uwa muyayaya; pantu muli iwe twabanomweo no kwenda no kukwata ubuntu bwesu." Iyi mishila ya fuma kuli umu uwa mu baHela kalemba. Paulo alesumini-shanya no yu muntu wa mano. Alefwayo kuti abatungulule ku kumona ifingi pa fintu ulya kalemba alefwayo kufunda. Ifi fibili fyacine; ukuti Lesa lyonse aba mupepi, pantu muli wene emo twikalila, no kukwato buntunse bwesu; kabili entulo ya mweo, e ico tuli bufyashi bwakwe.

Icikomo 29: "Tatufwile ukutula Lesa apalana na golide nangu ni silfere nangu libwe."

Lesu ekabumba wa fintu fyonse. Lesu taikalila pamo ifi fintu alenga iyo. Yesu atile, "Lesu Mupashi, na 'bamupepa bali no kumupepela mu Mupashi na mu cine." (Yohane 4:24). Lesu tekuti alingwe ku cintu cimo iyo. Ukupepa kuntu kupelwa ku kalubi takusuminishiwa kuli Lesu iyo.

Icikomo 30: "Eico inshita shakukana-
ishiba Lesu ali shisulile."

Pali iyi nshita yonse Paulo alesose nsosele sha bakafundisha. Abatontonkanishishe pamulandu wakwa Lesu. Nomba aleisa ku kusosa kuli bene pamulandu wa kushininwa no bupingushi. Tabali ababulo mulandu kale iyo, lelo Lesu tabalingile bamulandu pa fintu tabaishibe. Ilyo imbila nsuma yabililwe kuli bene bali no kuba no mulandu munshila intu bali nokuipokelelamo. Paulo aleita kuli bene ukwisa ku kulapila.

Icikomo 31: "Pa kuti alingile ubu-
shiku umo akapingwila
aba pano isonde."

Uyu emulandu untu Paulo aleshimikila bwangu bwangu kuli bene. Ubupingushi bwali mupepo. Kuli ifintu fine pamulandu wa bupingushi ubu:

1. Kwabo bushiku kwasontwa ubo fikacitikamo.
2. Lesu akapingulo muntu onse munwe sonde.
3. Akabapingulo kulingana no bulungami bwakwe.
4. Akabapingula ku kubalinganya na Yesu Kristu pantu emulingo untu Lesu alefwayo muntu abe. Yesu Emupusushi, kabili tukapingulwa ukulingana nefyo twapokelela nelyo ukukana wene.

Paulo aitile abahela nga cakuti bali no kupokelela Kristu, nangu ukumukana.

III. AMASHIWI

Kuli fintu fine ifyakusambilila pali ili sambililo ifikankala.

1. Icantanshi bukalamba bwakwa Lesu. Tabakutali lelo mupepi nganshi. Aba uwasa-

Icikomo 25: "Asambilishiwe inshila yakwa Shikulunangu fye aishibe ulubatisisho lwakwa Yohane."

Apolo alishibe mbila nsuma. Tatwaishiba ifyo taishibe nangu alekabila. Kwali fimo ifyo takwete. Abatishiwe fye no musambi wakwa Yohane Kabatisha. Alishibe ukuti cali cisuma ukulapila no kwikala umweo walungama. Tatalile pokelela Mupashi wa Mushilo. Ali kashimikila musuma kabili asekesha bantu. Lelo abulilwe amaka yakubashini-na ku bubifi bwabo.

Icikomo 26: "Akolobondelemo wene
Inshila yakwa Lesu ukwa kushikimikisho kucilamo."

Priskila na Akula balangishe nshila ya kwafwa untu ashafundilwe. Mucifulo ca kumulenge nsoni no kubiko bulwani na Apolo, bali musendele mukumufunda bwino bwino.

Icikomo 27: "Ayafwile apakalamba
abatetekele."

Ifilonganano fyali ifyalekana nganshi. Bali no bwikatano bunono. Abena Kristu bali no kuya kucilonganano cimbi mu ncende ipya ilyo baleya ukufuma ku cifulo ne cifulo. Balembeshenye amakalata aya kukoshanya. Icilonganano ku Efese capele ubunte ubusuma ilyo Apolo aile ku filonganano fimbi.

Icikomo 28: "Pa kulangisha mu malembo ukuti Yesu ali e Kristu."

Apolo ayanshishe abayuda abengi ukuti Yesu ali e Kristu untu ali no kwisa. Ali kashimikila wa kupapa nangu umusuma. Aishibe amalembo bwino bwino. Ali uwalingo kulangisha Kristu kuli bonse abalefwayo kumfwa.

III. AMASHIWI

Amasambililo yabili yali apabuta mwisambililo lya mulungu uno.

1. Emo fili ififulo mu mulimo wakwa Lesu ifya babomfi abalekanalekana.

abebeko ifingi. Paulo tasumine pantu ali mukupamfiwa mukuti akafike ku Yerusalemu ku Mutebeto. Panuma ya myaka Paulo ali bwelele no kushimikila kuli bene myeshi itatu. Tacushiwe na baYuda iyo.

Icikomo 21: Paulo alingile ukubwelela ku Muciluko.

Babemba baliselwe ku kwendamo ukufikila umweshi wa kutumpu (March) pabushiku bwe kumi (March 10). Umuciluko wali no kuba mu mweshi wa Shinde (April). Ubutali bwa ku fuma ku Efese ukuya ku Yerusalemu bwacilile pa milundu ikana limo. Takwali nshita ya konaula. Alaile ukuti ali no kubwela kabili kuli bene. Paulo amwene umwinshi uwaisulwa kuno Efese kabili ali uwashininkisha ukuti ali no kwisa shimikila kuli bene panuma.

Ifikomo 22-23: Paulo aleenda kabili no kutusha.

Paulo aile ntanshi ku Yerusalemu kuntu ali no kupele ca kuninika ca mulapo wakwe. Amwene bamunyinane mu cilonganino mu Yerusalemu. Elyo apitilile ku Antioke. Aikele mu Antioke nshita ino. Panuma ya kubombesha kukalamba ukwa pa bulele alefwayo kutushako. Citontonkanishiwa na bengi ukuti ilyo afikile ku Antioke asangile Timote nangu umo uwa bena Kristu uwa cishinka alemupembelela. Kulya ayebelwe pamulandu wa baYuda abena Kristu mu Galatia abalefwayo kuti abena Kristu abena Fyalo basambululwe. Paulo alembele ibuku lya ku bena Galatia. Elyo aile mukuti akafwilishe amafya yantu yaletelwe mu filonganino na baYuda ukuleto kusebululwa kwa bena Fyalo.

Icikomo 24: "Nomba umuYuda ainikwe Apolo."

Apolo ali wa ku Alexandria. Iyi yali ni mbali iyakosa iya baYuda. Yaishibikilwe nganshi pamulandu wa masambililo yapakati ka baYuda. Ubwina Kristu bwalishimikilwe no kufundishiwa mu musumba na Apolo apokelele Kristu.

Pano Apolo aleitikwa uwacincila nelyo uwabelesha, ici calolele mukuti ali kashimikila mukalamba. Ali wa mano kabili uwa cenjela.

kamana na onse uwa pali ifwe emulandu wine atupelela ne cifulo ca kwikalako. Alatupele ifyakulya ne fya kufwala ne ng'anda. Ica cilapo alatupelo kutemwa kwakwe.

2. Ica cibili icishinka icikalamba mwi sambililo ili cakutila umuntu onse mwa wa kwa Lesa. Pakusango kutila Lesa ewalengele abantu bonse bakwata shibo umo. Akapatulula ka mitundu ne nkanda kasangwa munwe sonde monse, kabili kwaba abantu bamo munshila shimo abailanga abene beka ukuba abacila ku banabo. Lesa tafwaya icamusango uyu nelyo amatontontkanyo ya musango uyu. Lesa atumine umwana wakwe ukwisa fwila umuntu onse (Yohane 3:16).
3. Icishinka cilekonkapo ca kutila abantu bonse abo Lesa alengele na bakwata ukukabila Lesa kabili nabalingo ku mwishiba. Lesa muli Yesu Kristu aita abantu bonse ku kulapila. Kristu aishile ku kwikusho kukabila kwa bantu bonse ukwishiba Lesa. Nge fintu ifyakulya fikushe fumo, Kristu ekusho mweo.
4. Icishinka cakulekeleshako ca kutila kukese nshita ya bupingushi. Ubushiku tabucilile pabukankala bwa kutila umuntu onse akalubulula kuli Lesa ifya citike mu mweo wakwe. Teti nkwebaule pafilubo fyobe. Iwe teti unjebaule pafilubo fyandi. Uli no mulimo pa mweo obe. Uli no kupokelele cilambu nangu ukupanikwa kwa munshila wa leikalilamo.

"E ico takuli nomba ukusekwa ku bali muli Kristu Yesu" (Romans 8:1).

-oo0oo-

ICIPANDWA 7

IFIBUSA MU MBILA NSUMA

AMALEMBO YA KUBELENGA: Imilimo 18: 1
ukufika 19:20

Icikomo ca kusunga pa Mutima:

*"Ine nalilimbile, Apolo alitapilile,
lelo ni Lesa ewameseshe. E ico nangu
uulimba nangu uutapilila tali kantu;
kano Lesa uumesha."*

Abena Korinti 3:6-7

I. IFYAKUSAMBILILE NTANSHI

Twaciba tulelanda munshila ishalekanalekana isho abantu balepokelelamo imbila nsuma. Ilelo twalamona abantu balekana lekana abo Lesa eta ku kucito mulimo wakwe. Pamo nabo abaumfwile mbila nsuma balepokelela munshila shalekanalekana. cimo cine nabo Lesa eta ba ba abalekana.

Ilyo Yesu asalile abekumi abantanshi abasambi, cilemonekafye ukuti Yesu abomfeshe abantu abali abalekana ukufuma ku mubiye. Simone Petro ali wa kucita bwangu bwangu. Andrea ali uwa talalila. Toma ali cintomfwa kabili aletwishika ukufikila ilyo amona. Yohane ali uwatemwikwa kabili uwa cumfwilo. Lebi ali kasonkesha wa miso-nko. Yuda ali kafutuka uwa buliili.

Panuma ya kubuka kwa kwa Yesu Mupashi wa Mushilo waletetelele aba baume pamo mu bwikatano bwa mupashi. Nelyo line tabapalene iyo. Bali abapusana pusana. Onse alebombela munshila yakwe.

Mu mulimo wakwa Paulo, abantu bonse bali abalekanalekana. Kwali ncende ya balya bonse munshila shabo ishalekanalekana. Timote abele kwati mwana wakwa Paulo. Yohane Marko na Paulo tabale-umfwana bwino iyo. Ilyo kabili Kristu abakwatile imilimo bonse iya kucita. Luka ali mutemwikwa cibusa wakwa Paulo. Tito ali wacishinka kabili

ewa mweneke kwati ewalemona pamafya ya mucilongano icili conse. Ludia ali wa kusekelela kabili uwakupyungila nao munshila yakwe. Italanto lyonse lintu Lesa apela kuli ifwe lili ne ncito nga lyapelwa kuli wene.

II. UMULEFUMA AMASHIWI Imilimo 18:18-28

Icikomo 18: "Mu Kenkerea abeyele umutwe wakwe, pantu ali no mulapo."

Ngo muYuda ali no kulangisha ukutemwa kukalamba kuli Lesa, ali no kusendo mulapo wa bwina Nasarete. Uyu mulapo wali wanshiku amakumi yatatu, nangu pa nshita iyabikilwe. Umuntu asendele umulapo tali na kunwa mwangashi nelyo ubwalwa, ukulye nama, nelyo kubeye mishishi yakwe. Panuma ya nshita iyo, imishishi yali no kubeyuwa no kupelwa mucakuninika. Nga cakuti ali ukutali ukufuma ku Yerusalemu, kuti yasungilwa mu cakusungilamo no kwisa pelwa pa numa.

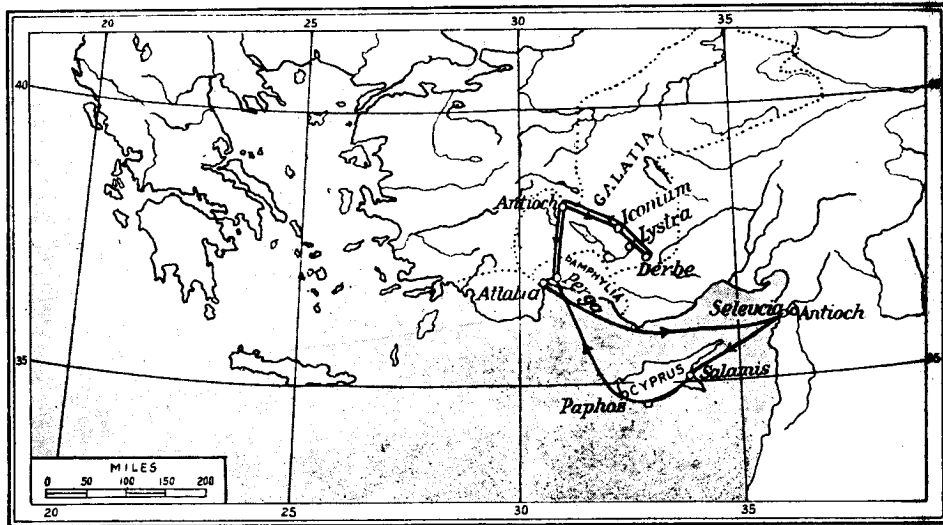
Paulo apwikishe nshiku amakumi yatatu pakutampa kwa pabulendo bwakwe ubwa kubwelela ku Yerusalemu. Umushishi wakwe wa beyelwe ku mbali ya bamba kuntu atampile ukuya kwakwe. Umulapo wa kutotela kabili no wa bulendo bwa ku Yerusalemu ku Muciluko wabaYuda kwali kulangisha kwakwe ukwa buntunse kuli Lesa mu mapepo yakwe.

Icikomo 19: "Awe bafikile ku Efese."
Ubwato buntu Paulo alimo bwali bwato bwa kutwala abaYuda ku Yerusalemu ku Mutebeto wa Muciluko. Cali caishibikwe ukuti bali no kwiminina mu Efese ku kupepa pa Sabata.

Paulo tali wa ntanshi ukushimikile mbila nsu- ma ku Efese iyo. Asangile ukuti abantu bapokelele cebo bwino bwino. Apekenyo ku bwelela kuli bene kabili limbi. Ali bwelele no kwikala nabo inshita iitali.

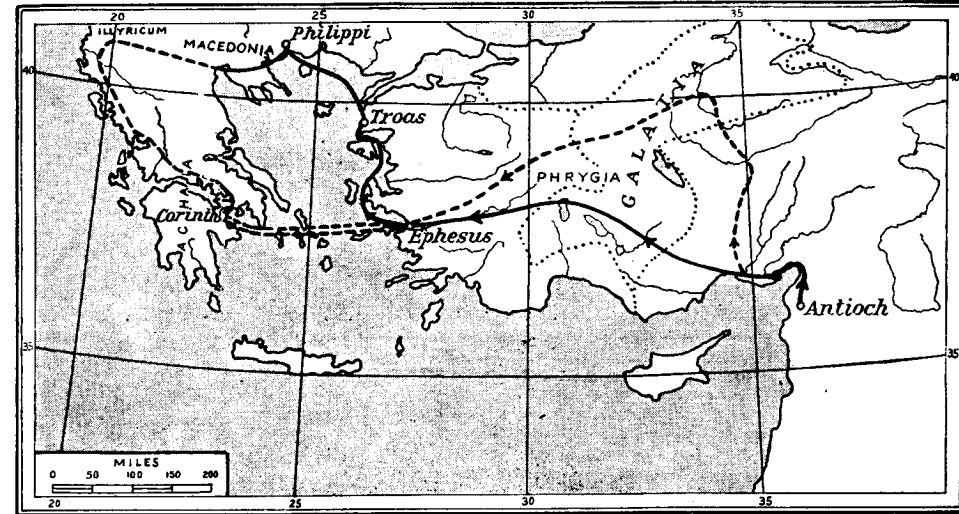
Icikomo 20: "Bamupapatile ukwikale nshita iyakulako, nao tasumine."

Abengi abalemumfwa Paulo batemenwe ukumfwe fya bwina Kristu. Bamwipwishe ukwikala mukuti



1 PAUL'S FIRST MISSIONARY JOURNEY. Sailing from Seleucia, Paul with Barnabas and Mark visited Cyprus, and arrived at Paphos. From that city Mark returned to Jerusalem. With Barnabas Paul proceeded to Antioch in Pisidia. Driven

out by the Jews they went on to Iconium, Lystra, and Derbe—a frontier town of Roman Galatia not located with certainty. On the return journey to Antioch (Syria) they sailed from the port of Attalia direct to Seleucia (Acts xiii, xiv).



3 PAUL'S THIRD MISSIONARY JOURNEY (I). On the outward journey of his third Mission (Acts xviii—xx) Paul revisited the Churches in Galatia and thus came from Antioch by way of Troad to Macedonia and Greece. The dotted lines to Ephesus, where he was joined by Timothy and Titus. As the positions of the Galatian Churches are uncertain, alternative suppositional routes are marked. From Ephesus Paul proceeded by way of Troad to Macedonia and Greece. The dotted lines between Ephesus and Corinth show the journey of Apollos.

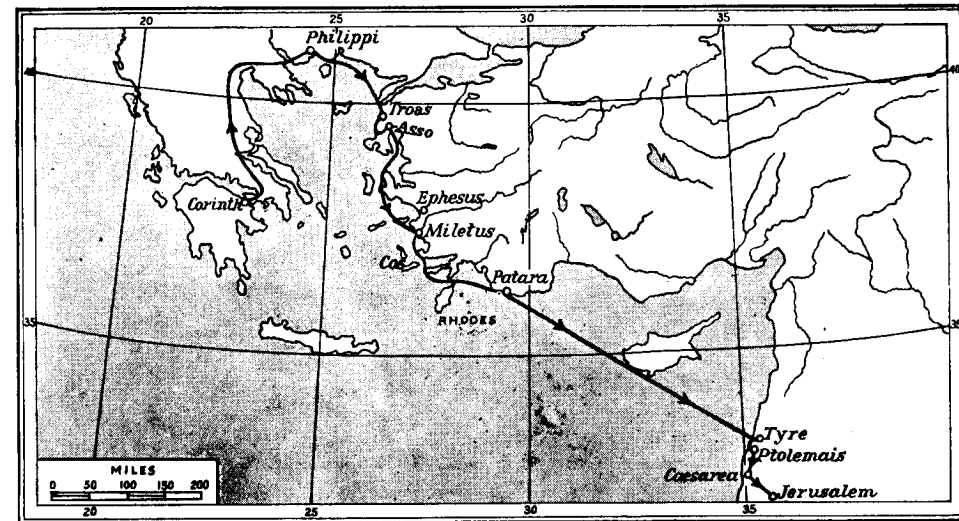
After John P. Stirling's map in Phillip's Atlas of the New Testament



2 PAUL'S SECOND MISSIONARY JOURNEY. Paul traveled with Silas from Syrian Antioch to Lystra, where they were joined by Timothy. Barnabas and Mark sailed to Cyprus. From Lystra Paul and his companions went on through Galatia,

were forbidden entrance to Bithynia, and proceeded to Troas. Crossing to Macedonia, accompanied by Luke as far as Philippi, they came down to Athens and Corinth and returned to Antioch by way of Ephesus, Caesarea, and Jerusalem (Acts xv—xvii).

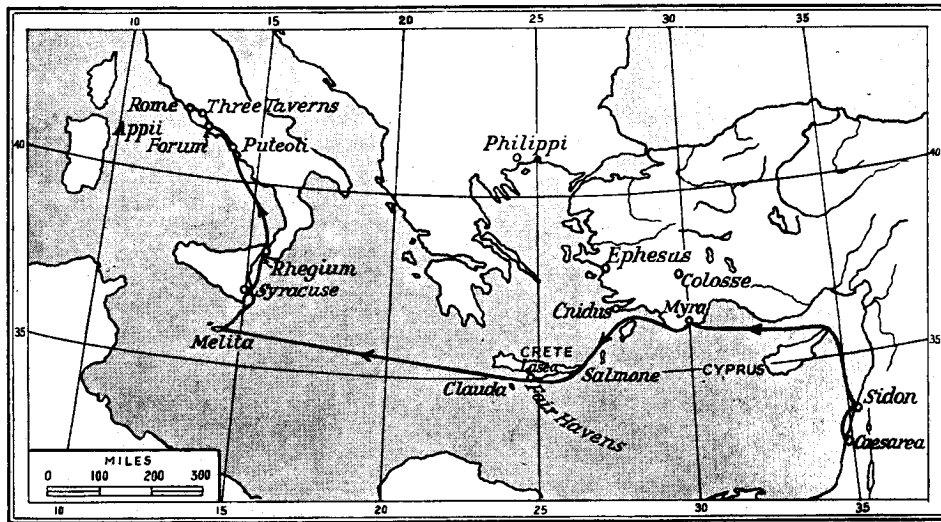
After John P. Stirling's map in Phillip's Atlas of the New Testament



3 PAUL'S THIRD MISSIONARY JOURNEY (2). Starting from Corinth to return to Palestine, Paul went by land through Macedonia, sailed from Philippi to Troad, visited Asso and Miletus, departed from Patara for Tyre, and thence to Jerusalem.

After John P. Stirling's map in Phillip's Atlas of the New Testament

NYENDO SHAKWA PAULO



PAUL'S JOURNEY TO ROME. From Caesarea Paul started on his voyage to Rome with Luke and Aristarchus (Acts xxvii, xxviii). At Myra they were put on board an Alexandrian ship which, after leaving Fair Havens, was driven by storm to the island of Melita (Malta) and wrecked. Going on to Syracuse, they sailed to Italy, landed at Puteoli, and, passing through the Forum of Appius and the Three Taverns, arrived at the metropolis by the Appian Way.